

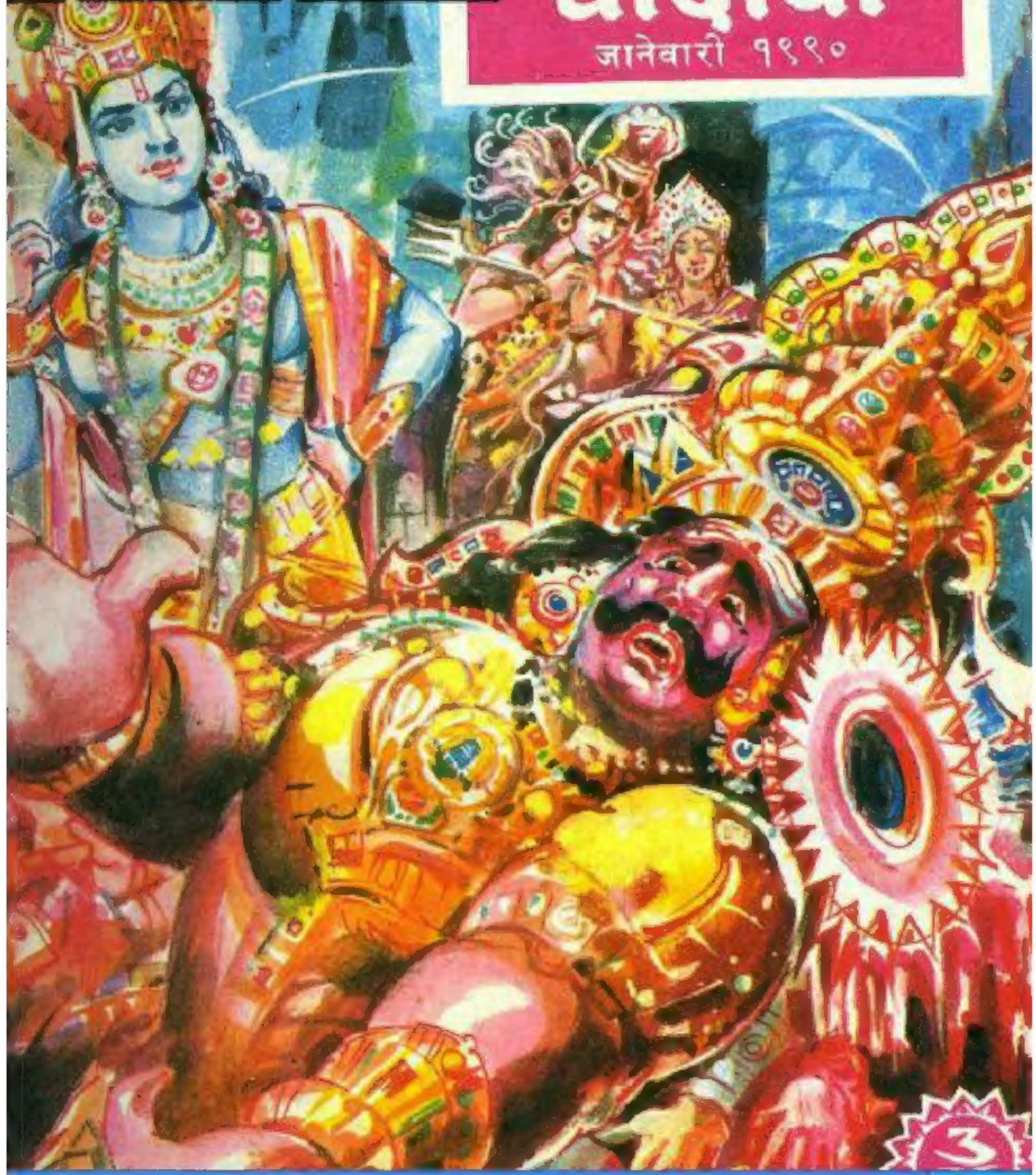

172

चांदोबा

जानेवारी १९९०

3

देखें आप कितने होशियार हैं...

एक लाख अभिनेता अपने चेहरे पर मलबिका मुद्राएं बनाए, लेकिन
कोई पहचान में होटल नहीं पाया।

होटल में मेरे का नाम गंगा था, और उसे लाख कलाकार पसंद नहीं
आने थे।

टेबल पर 'HOTEL' शब्द १५ कैंपिन पेन्सिलों के साथ लिखा
गया था।

एक लाख अभिनेता मेरी कटी के बारे में पूछा तो मैंने उन्हें उन पेन्सिलों
में से ३ पेन्सिलें उठाकर अलग ढंग से रख दिया। अब, वही उसका
क्याम था।

हाल अभिनेता को कहना पड़ने भी मैं नहीं बताती थी, तब मैं अपनी

पेन्सिलें मुझसे वहीं उतर मेरी ओर मुझे तटस्थता बताना था।
क्या आप बता सकते हैं कि कैंपिन का जवाब क्या था?

(यदि आपके पास कुछ कम १५ कैंपिन पेन्सिलें नहीं हैं तो अपने
बदले मजिस्ट की कैंपिनो इटोमारा कैंपिनो।)

**कैंपिन
पेन्सिल**
समझदार कैंपिनो के लिए

चाण्डोबाबा बाबुबा

Neptune

**व्हांएजर-२ की नोलग्रह
नेपच्यूनची यात्रा**

सूर्यज्या बोहो बाबुबा दृष्टीपकट वृष, शुक्र,
शुक्र, मंगल, शनि, बृहस्पति, नेपच्यून, प्लूटो है
यह बाबुबा दृष्टि अनेक उपग्रह परिवर्तन करीत
असतात. बाबुबा व्हांएजर-२ किना 'व्हांए-
परिवार' अने भ्रमणतात. आपणा सर्वांगी हिंदी
बांगरपत्र बनाने माहौल भाई की या व्हांए-
परिवारोचे केंद्र 'सूर्यमाल' है असे.

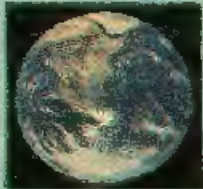
आपल्या पारी बाबुबा कसपाने, बाबावरण
व ग्रहांच्या वातनी स्थिति बाणण्याच्या जिवासे-
मुळे माणूस निरंतर प्रयत्नशील राहिलेला आहे.

त्यासाठी त्याचे अंतरिक्षात अनेक रॉकेट्स सोडली. नेपच्यून ग्रहाची वैशिष्ट्ये जाणून घेण्यासाठी अमेरिकेने व्हॉयजर-२ चा उपयोग केला. त्याने नेपच्यूनवरून खूपच महत्त्वपूर्ण अशी माहिती पाठवली आहे.

२० ऑगस्ट, १९७७ मा अमेरिकेने व्हॉयजर-२ अंतरिक्षात सोडले. जे आता ब्रह्म निरंतर १४३ लाख करोड (बिलियन) मैलांचा प्रयाण करून ते नेपच्यून ग्रहाच्या

सीमेपर्यंत पोचले. त्यापासून २८० कोटी मैल दूर असणारा नेपच्यून हा ग्रह आपल्या विद्यमान रणामुळे फारच सुन्दर दिसतो. व्हॉयजर-२ ने पाठवलेल्या फोटोवरून आपल्याला असे ज्ञान होते की नेपच्यून ग्रहाचा घेरणारी ५ कुचे पाईल व त्यातली तीन जगची जडव माहेत. या ग्रहाच्या वरच्या वरतलाशी ४०० मैलांच्या वेगाने टुफरी वारे पडत असतात.

नेपच्यूनच्या चारी गाजूना चन्दासारखे ५

Earth

Saturn

Mercury

Sun

जवळ प्रवेश करत आहेत. त्यातून 'ट्रिपल' नावाचा जड वायूच्या चन्दाच्या मानाने फारच जडान असून दिसतयाना तो अत्यंत मनीषाही असा आहे. त्याच्या जात बर्फात बर्फ भरलेला असताना असे मानले गेले.

व्हॉयजर-२ ने पाठवलेल्या माहितीच्या आधारे 'नेपच्यून' ग्रह व तीत-परिवारातील त्याने महत्त्व मानावत आणखी काही अशी माहिती प्रकाशात आणण्यासाठी वैज्ञानिक प्रयत्नगोल आहेत.

धूर्त व्यापारी

शाहानाद नावाच्या एका अमीनदारी गावात भूपति नावाचा एक शेतकरी रहात असे. त्याला गजपति नावाचा एक मुलगा होता. तो शेतीबाडीच्या कामात मुळीच लक्ष घालत नसे. त्यामुळे भूपतीने आपल्या मृदुलमयी आपल्या मुलगा व त्याच्या मामा नागराज यांना जवळ बोलावून आपल्या मृदुलमयीला एक खोच सांगितली.

ती खोच अशी होती—गजपति आपल्या पित्याची स्वाक्षर जंगम इस्टेट भोगू शकतो, पण ती विकण्याचा मात्र अधिकार त्याला नाही.

भूपतीच्या मृत्यूनंतर लागोपाठ दोन वर्षे शेतात पीक जाळेच नाही. नंतरच्या वर्षी बांदकामाचा व मुसळधार पावसामुळे त्याचा मुरांबा गोळा मोठून पडला व सारी जनावरे बाहून गेली. जनावरे खरीदण, त्याचप्रमाणे

बो-दियाणे, खत व मजुरांची मजुरी यांसाठी लागणारे पैसेही भूपतीकडे बळगते. म्हणून तो शेजारच्या गावी आपल्या मामाकडे गेला व त्याच्याजवळ त्याने पोंडे पैसे मागितले.

यावर नागराजने त्याला सल्ला दिला—“अरे माचोबा, आजकाल शेतीत काही फायदा नाही बघ! वेळेवर पाऊस पडत नाही अन् पीकही हाती लागत नाही. मला विचारातील तर, माझ मत असे आहे की, यापेक्षा व्यापार करणे कितीतरी पट उत्तम! तू एकादा व्यापार सुरू कर बघ, कित्येक लाख मिळवू शकशील!”

“मला व्यापाराचा तसा काही अनुभव नाही, अन् दुर्दैवाने बुद्धिमान झालं तर? आपल्याच पैसा असेल तर हरकत नाही एक वेळ, पण कर्जाक घेतलेली रक्कम अशी नाहीवी झाली तर परत कशी करायची ती?” भान्याने मामाला विचारले.

मौताधी सदे

"त्याची काळजी क्वाला? सावकार तुसं काय करणार? तुला इस्टेट विकायचा अधिकार कुठे आहे?" मामाने समजावले.

नंतर महिनाभरातच गजपतीने गावच्या सावकारीकडून जवळ जवळ लाख रुपये कर्जाक घेतले अन् आपला व्यापार सुरू केला. तो घर, शेत व व्यापाच मोठ्या इस्टेटीचा मानक असल्याने सावकारांनी मोठ्या निःशंक मनाने त्याला पैसे दिले होते.

गजपती शेतकऱ्यांकडून पाल्प विकत घेई आणि ते गाड्यांवर लाडून नेऊन तो सह्याद्रीच्या व्यापाऱ्यांना विकी. नंतर त्या पैसांनी तो बिच, तेव्हा घरीरे शेड्यात न न पिढ्याच्या वस्तु आणून आपल्या गावात

विकी. व्यापाराचा विशेष अनुभव नसला तरी पावेळी परिस्थिती त्याला चांगलीच अनुकूल होती, म्हणून या वर्षी खूपच कामवा झाला अन् म्हाण नुकचूनही त्याच्याजवळ बऱ्या हजार रुपये रोख बाचले.

पण गजपती एवढ्याने संतुष्ट नव्हता. एकाच वेळी इतके धन पाहून त्याच्या मनात खोम उत्पन्न झाला. त्याच्या मनात आले—"या व्यापारात बरवर्षी दहा-दहा हजार रुपयांचा फायदा झाला तरीही मुद्दल परत करायला कधीत कधी दहा वर्षे तर लागतीलच. यांतरच्या बऱ्या वर्षातच तो एक लाख रुपये मिळवू शकला असता, म्हणजे याचाच अर्थ जसा की, त्याला गजपती वनायला अजून बरेच वर्षे तरी हुनीत!"

अशा एकूण विचारांवरून गजपती मनात असंतुष्टीच राहू लागला. "व्यापारात नुकसान झाले" असं हागून सावकारांशी लढाई करून काही क्षणातच लक्षपति वनायचा निर्णय त्याने घेतला. त्याच्या मनात हा पक्का विश्वास होता कि इस्टेट विकायचा आपल्याला अधिकार नाही, तेव्हा आपलं कोणीही नाही पाकडं कसं लक्षपार नाही.

नंतर गजपतीने ते एक लाख रुपये मामाच्या घरात जपवून ठेवले. आणि सगळीकडे सांगत कुटुंबा की व्यापारात

आपलं कारण नुकसान झालेलं आहे ही बात सावकारांच्या काही पोचली आणि त्यांनी चौकशी केली तेव्हा त्यांना समजले की आपली इस्टेट विकायचा अधिकार गजपतीला नाही. मग मात्र त्याच वाई दणाणला! नाइलाजाने त्यांनी जमीनदाराकडे याबाबत तक्रार केली.

जमीनदार रामनारायण नीट रीतीने न्याय करून निर्णय देण्यात चांगलाच प्रसिद्ध होता त्याने आपल्या नोकरांना पाठवून गजपतीच्या व्यापाराबद्दल चौकशी करवली. नोकरांनी दिलेल्या माहिती प्रमाणे पाहता गजपतीला व्यापारात नुकसान घेणे शक्य नाही हे त्याच्या लक्षात आले; कारण बाह्यस्तल्या कोणाही व्यापाऱ्याने त्याच्याशी कोणत्याही प्रकारे लढाई घरीरे केलेली नव्हती; व्यवहार सरळ होता.

मग एके दिवशी जमीनदाराने गजपती व त्याच्या सावकारांना बोलावून गजपतीला विचारले—"काय रे, हे खर का, की तू या सावकारांकडून एक लाख रुपये कर्जाक घेतलेस?"

"हो हुबूर, खरंच आहे हे, तसे कागदही आहेत त्यांच्याकडे!" गजपतीने कज घेतल्याचे कबूल केले.

"तुला व्यापारात नुकसान झालं म्हणे?" पुन्हा जमीनदाराने विचारले.

"होय, व्यापाराचा मला काही अनुभव नाही ना; म्हणून नुकसान झालं माझ?" तो म्हणाला.

"नुकसानवड भरपूर जमीन घरीरे इस्टेट आहे, हे पाहूनच सावकारांनी तुला कर्ज किंवा हे हो खर?" जमीनदाराने विचारले.

"हां, हो गोष्टही खरीच की माझ्याजवळ जमीन आणि इतर ही भरपूर इस्टेट आहे." गजपतीने कबूल दिली.

"मग जडवण काय? तू आपली जमीन अन् इस्टेट विकून यांचं कर्ज परत कर!" जमीनदाराने सुचवले.

यावर चाबून कापत-कापत गजपती म्हणाला—"पण महाराज, माझ्या वडिलांनी

तर असे मृत्युपत्र लिहिले की-आपली जमीन व कोणतीही इस्टेट विकायचा मला अधिकार नाही; त्याचा केवळ उपयोग मेरेक पावतो मी." हे कोळवानाच त्याने मृत्युपत्राचा कागद जमीनदारापुढे केला.

कागद पाहून पुन्हा परत देत जमीनदाराने त्याला आपला निर्णय सुनावला-"तुम्हाला म्हणणे बरोबर आहे, हे मी मान्य करतो. पण तुला आपली जेत व घर भाड्याने देण्याचा हक्क आहे. ऐक्या हे सर्व तू या सावकारांना शोधून घ्यायला दे. नंतर ही संपत्ति तुझ्या वारसदारांना परत मिळेल!"

हा निर्णय ऐकून गजपती पावकून म्हणाला-"भाई! सारी इस्टेट भिळून कमीत कमी वहा लाखांची तरी आहे. एक लाखाच्या कजासाठी इतकी सारी इस्टेट यांच्या हाती देणं व्यावसायिक कसं होईल?"

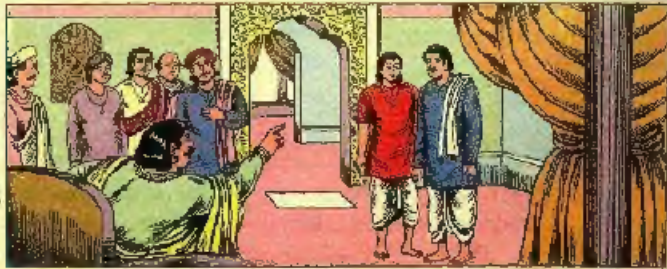
यावर हुलत-हुलत जमीनदार म्हणाला-"कास रुपये घेऊन कर्जदारांना ते परत प करणंही जबाबदार नाही का? तुला इस्टेट विकायचा अधिकार नाही, त्यामुळे तुम्हाला

कोणी काही वाकड करू शकणार नाही हे जाणूनच तू हे तिरकं वळण घेतलेस. सगळा कोपी दिला तुला हा?"

भाता डोळ्यात पाणी आणत गजपती म्हणाला-"मी आपल्या भावाच्या सल्ल्याने वागून ही चूक केलेली आहे." आणि पुढे त्याने आपला त्रुट पाडा जमीनदारापुढे दाखला.

जमीनदाराने भाता त्याच्या प्रेमाला-नागराजला-बोलावून घेवो दिली-"तू तर यवाने मोठा आहेस, अन् तरीही आपल्या भाव्याला मोहात पाडून लबाडी करायला शिकवलीस. या सावकारांचे कर्ज आता परत करून देऊ. हा तुम्हाला पोर्षाचा पहिलाच अपराध आहे म्हणूनच तुला अन् तुझ्या भाव्याला शिक्षा न देता सोडून देत आहे मी."

यानंतर मामाकडे लपवून ठेवलेले घन आपून गजपतीने सावकारांचे घेते परत केले. पण गजपती अन् त्याच्या सामाची लोकांत एकदा बदनामी झाली ती झालीच.

डाकू युवराज

[३]

[राजा शान्तिदेव, त्याची पत्नी व दोन वर्षांचा राजपुत्र यांचा अंत करणाऱ्या कारस्थान तेजपती वीरसिंहाचे वास्तव्य सह्याय्यांच्या भवतीने एवढे. हो वधर भिल्लराज राजाने आपली राणी व राजकुमारी यांना गुप्त भूयारी मार्गाने राजवाड्याबाहेर काढले व स्वतःने एकटेच वीरसिंहाच्या सिंहासाठी लढत लढत अवेर नदीत उडी मारली. पुढे याचा-]

राणी पापत्यांवरून खाली उतरली आणि गुदरेल भाची कल्पना कोण कशी करू शकणार? त्याच वेळी राजाने वरचा दरवाजा बन्द राणीच्या मागे दरवाजा बन्द झाला, केला. कदाचित् हीच आपली व राजाची तैव्हा तिला एकदा वाटले की आता रोवटची भेट असावी या विचाराने तिच्या आपल्याला कदाचित् ताच्या जगाचेच हृदयात दुखावेग उसळून झाला. थोड्याच दरवाजे बन्द झाले! आपल्या आयुष्यात वेळापूरीपर्यंत तर आपण राजासमवेत तिने कधी एकटीने प्रवास केला नव्हता. मुलाने कालक्रमण केले. त्यावेळी वाता राजकुमारी म्हणूनच तिचा जन्म झाला पावत्याच वेळात जापणावर हा प्रसंग होता. पुढे शान्तिदेवची विवाह करून ती

"नांवेना"

राणी वनून शांतिपूरला आली. त्यामुळे केव्हाही, कुठेही येवी तरी तिच्या सख्या नेहमीच तिच्या आसपास असत.

बिचारी मुक्यानेच अश्रु डाळत राहिली ती! तिच्या कडेवर छोटा बाळ गाढ झोपला होता. तो जागा होणार नाही, अशी काळजी घेत अन् दुसऱ्या हातातली मशाल संभाळत मोठ्या सावधपणे पायऱ्या उतरून राणीने मुघारी मार्गात प्रवेश केला. मशालीच्या उजेडात तिला केवळ तीन-चार हातावरनाच मार्ग विद्युत् सरत होता; अन् पुढे अगदी काळजकाळा अंधार होता! मुघारी मार्ग बगडाल सोडलेला होता. राणीला हे माहीत होते की मुद्दाम मरून

सगळ केलेल्या एका पहाडवरच राजकारा नाचलेला होता. आता ती त्या पहाडाच्या पोटातल्या मुघारी मार्गातून चालत होती. अगून किती चालायचंय? हा मार्ग कुठे नेऊन पोडील आपल्याला?

मुघारी मार्ग आतून ओला होता; वारा अजिबात तमूता तिथे! राणीचा पाय कसावर तरी ठेचकाळछा, पडणारच होती खाली ती; पण थोड्या प्रयत्नानेच तिने स्वतःला सावरले! पण त्या अवधाने मशालीवरची तिची पकड सोल होऊन ती खाली पडली, अन् आता सर्वत्र काळा-काळा अंधारच अंधार पसरला! काय करावं हे न उमवून जगाच्या जागेी जमीन राहिली ती!

थोड्या नेळाने अंधाराला तिचे डोळे सरावले. दूरवरच्या एका विचित्रवा प्रकाशाने तिचे लक्ष वेधून घेतले अन् पुन्हा ती हळूहळू चालू लागली. रस्त्याच्या एका बाजूला जडवलेल्या रत्नातून ती प्रकाश घेत होता! त्याचा वाटेवरच अचून-मधून तशी रत्ने जडवलेली होती, अन् ती राणीला पुढे जाण्याचा रस्ता दाखवत होती!

इतक्यात कुमार जागा झाला अन् रडू लागला. राणीने त्याला कातीची चट्ट धरले अन् त्याला कोपजाबना प्रयत्न करत ती वेगाने चालू लागली. पण सर्व ताणामुळे

अन् चालायची सवय नसल्याने ती जास्त धकत गेली. एक एक पाऊल उचलणे आता तिला जड जाऊ लागले. तरीही मुघारातून बाहेर पडण्याच्या जोडीने स्वतः रोखून ती पुढे चालत राहिली. राजाने सांगितल्याप्रमाणे वाटेवरची रत्ने मोडण्याचेही वान तिला राहिलं नव्हतं.

खेटी ती मुघारी रस्त्याच्या दुसऱ्या टोकाशी पोचली, पण बाहेर पडण्याचा मार्ग कुठंय? तमोर तर एक बाळवी नित होती अन् तिच्या बघोनेच एक मोठा चमकदार असा परावर होता. जवळचं जितकं रत्न तिने दोन-तीनदा फिरवले अन् तमोरचा तो परावर बाजूला सरकला. त्या दारातून राणी बाहेर पडली, तो तिथे एक आणखी एक रुंद भुयार लागले. त्या मुघारातून थोडे पुढे गेस्वावर राणी एका मोठ्या जंगलात पोचली.

झाडांतून चांदणे झिरपत होते; सारे जंगल लंगदी शान्त, गंभीर होते. राणीने त्या थंड मोकळचा हवेत जोरदार स्वास घेतला. बाळ पुन्हा झोपला; राणीला त्यामुळे आनंदच वाटला, कारण त्याच्या रडण्याच्या आवाजाने एकादे जंगली जनावर जवळ येण्याची सवय होती. तिला खूप तहान लागली होती, पण या मध्यरात्रीच्या वेळी जंगलात पाणी कुठे शोधणार ती?

दूरवरून तिला कोन्हेकुई ऐकू येत होती. तिला वाटले की बहुधा लवकरच सकाळ होणार असावी. बाळाला थोडीवर घेऊन ती एका थोड्या दगडावर बसली. थोड्या वेळानेच कुठूनसा वाहत्या पाण्याचा जावाज तिला ऐकू लागला. बाळाला खाली पयतावर ठेवून ती पाणी पिऊन आली अन् जाग्यर झालेल्या बाळालाही थोडे पाणी पाजले तिने.

मुलगा हसत हसत कधी आरल्या आईकडे तर कधी सोबताल्या नवीन वातावरणाकडे मज्जेने पहात होता. पूर्वे दिशेला तांबडं फुटू लागले होत, अन् सर्वत्र पक्षी जागे होऊन किलबिल करू लागले होते. बापल्या आईच्या भांडीवरून उठून

वाळ मोवतालच्या वातावरणावर खूश होऊन हुडबुड चालत पुढे पुढे जाऊ लागला. "पुढे जाऊ नको बाळा!" सकलेच्या राणीने त्याला आवाज दिला.

आईकडे एकरा बटून पाहून हसून वाळ पुन्हा पुढेच जाऊ लागला. हे पाऊन त्याला बरून आपण्यासाठी उठून उभे राहून एक पाऊल पुढे टाकणार, तोच अशक्तपणाबुळे तोळ जाऊन खाळी पडून राणी बेगूड झाली.

"पुढे नको जाऊ रे बाळा!" वात, इतकं ती पडता-गडता मोलू शकली; पुढे तिच्या तोंडून शब्दच फुटना नाही!

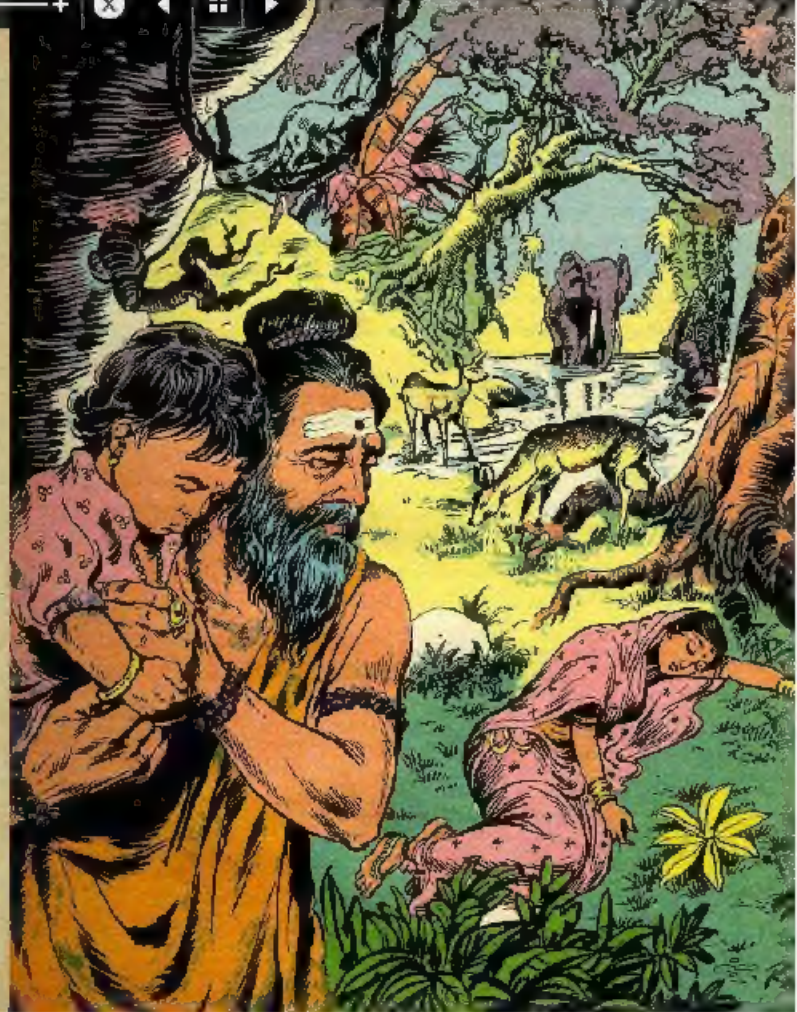
* * * *

जंगलात रहाणारा जयानन्द नाडाचा तपस्वी नेहमी श्रमाणे सुमोदयापूर्वीच स्नान करणाऱ्याची जवळच्या नात्याकडे निघाला. एका बालकाच्या हसण्या-खिदळण्यावर आवाज ऐकून चकितच झाला तो! सभोवार चौकट दृष्टी फिरवताच समोरच एक सुंदर बाळ प्रत्यक्षपणे हसत अशलेळे दिखले त्याला. कोणी दिव्य बालकच स्वर्गातून अवतरलय असे वाटून मुनि त्याच्या जवळ गेला.

त्या सुंदर बाळाने जणू आपल्याला उचलून घ्यावे असा संकेत करत बापले हात उचलेले पाहून मुनीने त्याला उचलून काढेवर घेतले. बाळाच्या गळ्यात सुपर्णसार कथकत होता. हारांतल्या पदकावर आपल्या सोडत कथळ उचलून बरलेल्या हत्तीचे चित्र अंकित केलेले होते. राज-परिचाराशी संबंधित ते राजचिन्ह मुनीने ताबडतोब ओळखले.

बाळाने परिचयेकडे हाताने संकेत केला अन् विकडेच झुकत तो उत्तरायचा श्रयस्त करू लागला; म्हणून त्याला वेऊन मुनि त्याच दिशेने चालू लागला.

हिरण्यापार, हाड बंधा द्दिरनळीवर राणी बेगूड पडलेली होती. मुनीने आप्यासे पाणी आपून तिच्या चेहऱ्यावर शिंपवताच तिने हळूहळू आपले डोळे उघडले व उठून

बांदोबा

वसायचा प्रयत्न केला; पण तिळा ते जमेला.

"कोण आहेस मनीस?" मुनीने विष्वा तोडाबघळ बापळा काज नेठ बिचारले.

"बापण मला मुलगी म्हणलेत! खरेच आपलीच मुलगी मागा मला. चाव्या देवानेच पाठवले आपल्याला! मी मा राज्याची जमाती राणी आहे. राणी राबूने राजवाड्याला वेढा दिला. पतीने बाता दिल्याने मी बाळाला घेऊन बाहेर पडले." अवसळत राणीने माहिती विची.

"काल तर मुबराजाचा बडबिंदब होता ना?" मुनीने माचवडीने विचारले.

"होय महाराम! बाळाच्या जन्म-दिवसाच्या उत्सवाचा कायदा घेतला परम्याच राबूने." विषादाने राणी बोलली. तिळा आला स्वाम घेणेही अट जाले होते.

"अरे! असे झाले होय? समजले बरे मला! आता काही बोलू नकोस बाळ, तुला फारच धमकवणा आलेला दिसतो!" मुनी म्हणाला.

राणी एकवार विषादाने हसली—"मला तर भीती पडलीच मी मला पुन्हा कधी बोकण्याचो संघीच विजयार नाही. मी तर वसाव विचार करते आहे की बाळाच्या रक्षणासाठी देवानेच पाठवले आपला. बाता कतचीही रांका किंवा चिन्ता न बाळगता रोळे मिटून घेते मी. महाराजांच्या कुष्ठलेची बाता मिळाली तर बाबुनाने कायबचे रोळे मिटून मी!" राणी म्हणाली.

"बाळ, जण देवाचा जपुप्रह गतला तर काय मी असा नेळेंवर पोचलो असतो का? आपण त्या कलामय परमेश्वराची प्रार्थना करू या की महाराजांचे रक्षण व्हाव! बाबेळी जायण बाबुत काय करू सकनार? सर्व देवाचीच कृपा!" मुनी म्हणाला.

अवसळपणे राणी हसली. मोठ्याने हसे मिटण्यापूर्वीच तिचे रोळे कायमचे बंद झाले! तिची नाडी पाहून मुनीने थोडसले की हे रोळे बाता मिटलेच राहणार! (कमरा)

स्वावलंबन

वृद्धनिवृत्ती विक्रमादित्य पुन्हा आशांकडे परत आला. कांदीवरून घेत उत्तरवून त्याने आपल्या खात्यावर घेतले आणि तेहवीप्रमाणे मीन धारण करून तो स्वखाताचा मार्ग आक्रमे लागला. तेव्हा घनात वास करणारा वेताळ त्याला विचारले कायला—"राजा, तू एका विशाल असा देवाचा महाराजा अभुनही, या मध्य-रात्रीच्या वेळी या शेंबुर जंगलात तुला असे कष्ट करताना पाहून मला तुझी फार दया येत आहे. हा प्रश्न मुळिन महत्वाचा नाही कि, हे काम करायला तुला प्रवृत्त करणारा इसम कोणी साधारण सापुत आहे, कोणी मोठा बुद्धिमान व्यक्ती आहे, की सर्वस्वावर त्याच करून वनात तपावरण करणारा कोणी बडामुनी आहे, पण जो कोणी आपल्याला एकाचें कार्य साधण्यासाठी प्रवृत्त करील बघतो, तोच माणूस ते कार्य

वेताळाच्या गोष्टी

साधण्याच्या नावतीत आपण जसजसे एकेका पायरीने यशाच्या लवळ पोचू लागतो तसतशा आपला हेना कळू लागतो. भाड्या या विधनाच्या पुष्ट्यर्थ, प्राचीन काळी सदानन्द नाकाच्या एका मुनीने विक्रम नावाच्या एका माणसाशी कशी वर्तणूक केली हे दाखवणारी एक गोष्ट मी तुला सांगतो. आपले अम विसरण्यासाठी ही गोष्ट तू ऐक.

वेसाळ गोष्ट सांगू लागला—

सयूरी नावाच्या राज्यात कार्निपुर हे एक छोटेसे गाव होते. त्या गावात धर्मदास नावाचा एक श्रेष्ठकरी रहस्य असे. त्याच्या एकुलत्या एका मुलाचे नाव होते

विक्रम. लिहिण्या-वाचण्यात विक्रमला फारशी रुचि नसे. पण त्याची आई त्याला ख्या गोष्टी सांगे, त्या बोध त्याला फार आवडत. त्या ऐकून ऐकून विक्रमला असा विश्वास वाटू लागला होता की जंगलात तप करणाऱ्या मुनींजवळ काही असामान्य अशा शक्ति असतात; अन् त्यांच्याजवळ राहून मन्व शिकून घेतले तर कोणतेही कार्य आपण साधू शकतो.

एक दिवस विक्रमला जवळ येऊन धर्मदास म्हणाला—“बेटा, तुझं वय तर वाढत चाललं आहे, पण शिकण्यात मूळीच लक्ष नाही तुझं! तेव्हा आजपासून तू आपला अला आपल्या बेंतीवाडीच्या काशात मदत करू लाग. आज तू आपल्या अंठ्या करावला घेऊन जा.”

विक्रम शेळ्यांना हाकून जंगलातल्या रानताळ येथाना पर्यंत येऊन गेला, अन् शेळ्यांना बराचसा सोडून तो एका साडाच्या खोठाला टेकून झोपून गेला. काही वेळाने जागा झाल्यावर पहाताने तो शेळ्या सगळ्या गायब! शेळ्या सोपत तो जंगलात धागली ओवा पुढे गेला. एका जागी एक मुनि साडाखाली बसलेला त्याला बितला. त्या मुनीचे नाव होते सदानन्द.

सदानन्द डोळे मिटून ध्यानमग्न बसलेला होता. विक्रम त्याच्या समोर बसून राहिला.

मुनीने डोळे उघडले तेव्हा विक्रमने नम्रपणे त्याला नमस्कार केला.

मुनीने हसून विक्रमला विचारले—“बेटा, रानटी जनावरांनी भरलेल्या या जंगलात तू काशासाठी आला आहेस?”

“महोदय, येथानास बरणाच्या माझ्या शेळ्या हरवून गेल्या आहेत. त्यांना दोघत मी दधवर जालो आहे.” विक्रम उत्तरला.

मुनीने क्षणभर डोळे मिटून बेतले अन् ते उघडून तो म्हणाला—“तू जेव्हा झोपला होतास ना, तेव्हाच त्या माझ्या तुझ्या घरी पुरवित पोचून गेल्या आहेत. आता अंधार होईल. जनावरांनाचून तुला काही त्रास न व्हावा, म्हणून ही इशारांनी साळ तू गळ्यात घाल, अन् खुशाल निर्भय होऊन घरी जा.” असे म्हणून त्याने विक्रमच्या हाती एक द्राक्षमाळ दिली.

विक्रमने साळ घेत म्हटले—“स्वामीजी, माझ्या आईने मला सांगितलं आहे की आपल्यासारख्या मुनींजवळ अनेक प्रकारच्या सिद्धि असतात. आपण मला काही मन्त्र दिलात, तर त्याच्या वास्ताने मी ही एक महान् व्यक्ति वनायचा प्रयत्न करीन.”

“आळा, मापूत आपल्या जीवनात महान वनू इच्छित असाल, तर मन्त्र-तन्त्रावर

अवलंबून रहायला येवजी त्याने स्वाध्यायची व्रतं घ्यायला! जंगलात इतक्या दूर एकटा झालेला तुझ्यासारखा साहसी मुलगा आपल्या जीवनात नक्कीच यशस्वी होऊ शकेल. घात कठीण असे काहीच नाही.” मुनीने त्याला सांगितले.

मुनीने प्रोत्साहन मिळाल्याने विक्रमने दुसऱ्याच दिवसापासून शिक्षणात मन घातले. रात्रिविनास अभ्यास करून त्याने आपल्या गुह्योक्ता विश्वास संपादन केला. पंचरा भर्वाचा होता होता त्याने सर्व ज्ञानाने ज्ञान मिळवले.

एके दिवशी अरण्यात जाऊन विक्रमने सदानन्द मुनींना म्हटले—“स्वामी, आपल्या

प्रोत्साहनाने मी शिक्षणात मत घालून देई व शास्त्रे यांचा अभ्यास केला. तरीही अजून पूर्ण संतुष्ट नाही झालो मी! मला पाठसं की जीवनात सफळता मिळवण्यासाठी केवळ शिक्षणच पुरेशं नाही."

यावर मुनि ठोके हलवत म्हणाले— "तुझा विचार अगदी यथोचित आहे. आत्मरक्षा व संतुष्टीकरणासाठी बुद्ध्या या विद्या पुरेशा नाहीत. तुला अधिप्रेक्षित सर्व विद्या शिष्यापदा हज्यात. शास्त्राची तबरात ज्वालापुत्री नावाचा एक वीर रहातो. त्याच्या कडे जाऊन माझा निरोप माग, म्हणजे तो तुला अधिप्रेक्षित सर्व विद्या शिकवील." मुनीचा आशिर्वाद घेऊन विक्रमने तैय्य निघाला.

ज्वालापुत्रीला पोचून त्याने मुनीचा संदेश ज्वालापुत्रीला सांगितला व त्याचा शिक्ष वनून अल्पकाळातच सर्वे क्षत्रियविद्यात तो प्रवीण बनला. त्याच वेळी राजभूषण नावाच्या जमीनदाराने विक्रमला बोलावणे पाठवले. विक्रम त्याला जाऊन भेटला.

जमीनदार म्हणाला— "विक्रम, मी ज्वालापुत्री कडून बुद्ध्याबाबत ऐकले. तुला माझा अंगरक्षक म्हणून नेमावची माझी इच्छा आहे."

विक्रमने त्याला आपली संमति दिली, पण त्याच दिवशी सदान्वय मुनीला भेटून त्याने त्याला सर्व वृत्तान्त कथन केला.

भयूर नगरीच्या मठ्याचे नाव होते सुमन्त. तो रत्नभूषणचा जिवलग मित्र

होता. एकदा तो रत्नभूषणला भेटायला आला असता बोलता बोलता त्याला म्हणाला— "आपल्या राज्याची वार्षिक परिस्थिती आजकाल ठीक नाही. खर्चामात पुरेशं धन नाहीय. ही परिस्थिती मुंबारायची असेल, तर जनतेवर अधिक कर लादण्याचा हवा. पण महाराज यांना मान्यता देत नाहीत. काय करावं हेच समजेनायं झालेय मला!"

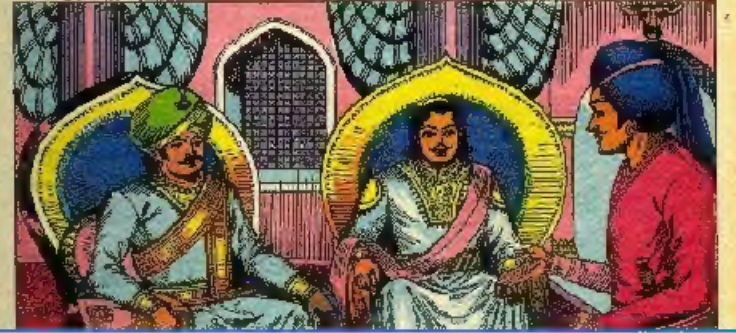
जवळच असलेल्या विक्रमनेही सन्मयाचे हे बोलणे ऐकले व ताबडतोब तो म्हणाला— "मन्वीवर, आपण गौरसमज करून घेणार नसाल, तर जनतेवर अधिक कर न लादता खजिना भरण्याचा उपाय मी आपणाला सांगू शकेन."

"काय बरे उपाय तो?" सुमन्तने कुतुहलाने विचारले.

"आपल्या राज्यात असे अनेक व्यापारी आहेत की जे पूर्व-सन्मयातल्या बेटांची आणि आपल्या शेजारच्या राज्यांची मोठा व्यापार करतात. ते यासाठी न्यायोचित कर आपणाला देतात की नाही याची आपण कृपया चौकशी करावी. आपली अडचण आपोआपच दूर होईल." विक्रमने सुचवले.

मन्वी सुमन्त यावर विक्रमची तारीफ करत म्हणाला— "माझा डोक्यात तर हे जालंय नाही! तुझा सल्ला तर अद्भुतच आहे!"

नंतर ती रत्नभूषणला म्हणाला— "मित्रा, हा तुझा अंगरक्षक मला देऊन

टाक बाधा ! हा माणूस आजपासून माझा सल्लागार म्हणून राहिल याच्याजवळ !”

रत्नपूषणने त्याला आपली संपत्ति दिली

नंतर ही बातमी कळल्यावर सदानन्द मूर्ति विकतलई म्हणाला—“तु श्यावच्या बुद्धिबळाच्या शोरावर जाणली मोठ्या उच्च मद्यावर पोचलास बघ ! स्वावलंबनाचा अर्थ हाच आहे !”

एक दिवस दुष्टमुख मावाचा एक भाषिक महाराजा सेंडीरनक्षेत्रा राजासभेत येऊन म्हणू लागला—“राजा, मुकाट्यात तुझ्या सुंदर मुलाची मास

लभन लावून दे नाही तर भवकर एरिगाम होईल बघ !”

त्याच्या या वक्तव्या ऐकून राजा मवीर नाथने रागाने ललवार वेश्मि व ता सिहसिनावरून उठला. श्यावरोवर विकट हाव्य करून मानिकताच मापला मन्त्र-दण्ड हत्य करवला. अन् दुसऱ्याच क्षणी राजा मवीरनाथच्या डाव्या हाताची व पायाची संवेदना नाहीशी होऊन तो क मळून मिहासगावर पडला

सभाभवनातल्या लोकांकड आपल्या दोळ्यांनी पहात कुलमुखने आल्यान विले. “तुमच्यापैकी कोणी मला ब्रतपायना प्रयत्न केला तर त्यांपैकी या राजासारखीच अवस्था होईल !” लोकांना ही चमकी देऊन तो राजकुमारी स्वयंप्रसा हिच्यासह अदृश्य झाला !

राजान ताडशरीर जाहीर केस की-लो वीर या मानिकताच बघ करून राजा-कुमारीला मुखरूपपरत आणील, त्याच्याशी तिचा विवाह करून देऊन, त्याला राज्याभिषेक केला जाईल”

विक्रमन बरण्यात येऊन हा ही मद्यावर सदानन्द मुनीला सांगून म्हणू- येला ही एक अपुवे सधी मिळत आहे कुपा करून ‘मी या प्रयत्नात सफल होईन भसा ब्रथिर्वाद चा मला !”

आदीचा

क्षणभर बोले बन्ध करून नन्वर मुनि म्हणाला—“विक्रम ही तर तुझ्या शक्ति व युक्तीची एक फळीर परीक्षाच होणार आहे. दुष्टमुख हा अतिशय मायावी आहे. समोऊन प्रवेश करून कोणीही वीर त्याला पराजित करणे अशक्य. दंडकारण्यात एका झ याच्या काठावरून एका गुहेत तो राहता. तु तिथ जाऊन विजय प्राप्त करून ये. माझा आशीर्वाद आहे तुला.”

विक्रम नन्वर त्या मानिकाला शोवायला निघाला किपेक दिवताच्या प्रदासानंतर त्या गुहेजवळ पोचला तो विचार करू लागला-माच्य दुष्टीस न पडता कसा वर वध करावा पावा ! बराच वेळ विचार केल्यानंतर तो धनुष्यबाण घेऊन गुहेजवळच्यान एका महावृक्षामागे लपून राहिला

याच्या बंड्यात गुहेतून बाहेर पडून दुष्टमुख त्या श्यावकडे जाऊ लागला त्याच येळी तोदण वारचा. एक वाण धनुष्याला लावून, विक्रमने त्याचा गंम धरून मानिक-जावर मोडला. दुष्टमुख क्षणी हाहा करी कासत मानिकन जमिनेवर सरून पडला

त्याच्या मृत्युशोरावरच मन्त्रप्रसाव नाहीवा होऊन राजा मजीरन येवे हातपाय पूर्ववत सवेत माल विक्रमने युवाग्रीला मुखरूप बरपुतात पोचवले राजान

आदीचा

म्हणतयाप्रमाणे तिचा विवाह विक्रमनरोबर लावून दिला व त्याचा राज्याभिषेकही करून टाकला

शादीवर बसल्यावरुन विक्रमने श्याव-पासच्या राजाचा पराभव करून चक्रवर्ती बनायचा संकल्प केला व तो सदानन्द मुनीला एकवध्यामाठी त्याच्याकड जंगलात गेला, शक्तिपूर्वक प्रणाय करून शिप्रम मुनीला म्हणाला—“स्वाभीजी धारण पूर्वीच पक्षा गेल्या दिला होता की, माप्न शकल तेकरच सुशुष्ट न रहाता मी एक एक पापरी चहत नहमीच आपली उत्ति करत रहावी आशा मी शंजारची राकणे विकून ‘बन्धवर्ती’ ग्रू दळिजने !

MR - P. 4 23

त्याचे बोलणे ऐकून मुनि जोषाने म्हणाला—“विक्रम, तू कधीही असला मूर्खपणाचा विचार मनात बाणू नकोस तू आतापर्यंत जे काही मिळवले आहेस त्यावरच बापूड संतुष्ट रहा.”

इतकी गोष्ट सांगून वेताळने राजाला सावध करत म्हटले—“राजा, मुनीनेच राजाला एक एक पायरी नवत उभारीचे शिखर गाढावले. प्रोत्साहन दिले त्याच मुनीने विक्रमाला यकवृती बलयापासून परावृत्त का केले. याच कारण ईश्यां जन्म असूनशीकताच नव्हे का? एका देशाचा राजा वनत्यागनंतर, मुनि शाश्वतवाचरोवर विक्रमच चक्रवर्ती बनण्याचा आपला सक्त संहित का दिला? त्याला काय अशी ओवी वाटली, की मुनि मन्त्रशक्तीचा वापर करून आपले काही मुक्ताच करील? याच्या वा प्रकाशे खतर माझीत असूनही देशाचे टाळले तर, हे निरुपराधा, नुस्सा मस्तकाचे तुकडे होऊन पडतील.”

यावर विक्रमादित्य उत्तरला “प्रत्येक व्यक्तीच्या उत्तरीचीही एक सीमा असते ती सीमा ओलांडून कोणते उत्पत्ति करायचा प्रयत्न केला तर ती उत्पत्ति दुसऱ्यांना हानिकारक बनण्याच्या अवस्थेत पोचते, म्हणूनच अशा वेळी शापत उत्पत्तीच सवुष्ट होणे अवस्कर असते. विक्रमच्या चक्रवर्ती बनण्याच्या संकल्पामुळे अनेक मुळे होऊन जन्मले की च नरलमत्तकी क्षार हाच ह्याला असली हाच विचार करून मुनीने त्याला प्रियच थांबवले; त्याच्या मनात विक्रम-बद्दल कसलीही असूया वा असहनशीलता येणे मुळीच नव्हते. मुनीच्या सांगण्यातला उद्देश विक्रमनही बरोबर ओळखला आणि आपला संकल्प सोडून दिला हे काही त्याने मुनीच्या मन्त्रशक्तीला भिन्नत केले नाही.”

हे उत्तर ऐकून राजा पुन्हा पण होताच श्रुततला वेताळ प्रतासह पुन्हा अवश्य होऊन बाबाच्या फांदीला लटकू लागला. (कल्पित)

रामवर्माचा एकुलता एक मुलगा होता रामवर्मा. तसा तो स्वभावान चांगला होता पण जरा जास्त लड केल गेल्यामुळे तो भारीच उडट झाला होता. आपल्या जिनेवर त्याचा खूपदा ताबा व्हात नसे.

नागवर्माची आपल्या मुलीचा विवाह करून घेता, या उद्देशाने त्याचा एक दूरचा नातेवाईक शूरवर्मा एकदा त्याच्या बरी आला. नागवर्माला जेव्हा हे कळले तेव्हा तो चेष्टन शूरवर्माला म्हणाला—“अहो महाराज मला श्रीती पदवीय की तुमची मुलगी विसावला तुमच्यासारखी तर नाही ना?”

यावर शूरवर्मा फटकन् बोलला “भिक नको बाबा! मी तर तुसा दूरचा नातेवाईक आहे. जवळचा नाही त्यामुळे माझी मुलगी तुमच्यासारखी नाहीय! तुमच्यासारखी

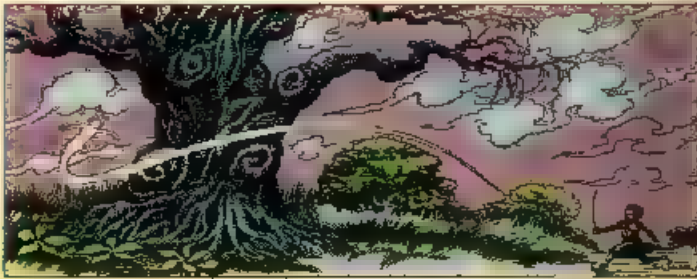
नसत आणखी कुणासारखी असेल, तर सुन्दरच असेल न?”

शूरवर्माच्या बोलण्यातली मळसो ओळखून नागवर्मा रामाने म्हणाला “तुम्हाला बर माझ्या सीतलगावडल माहीत होतं, तर याच्या सोभात इथे आकातन नसावा? तुमच्या मुलीला आणखी कुठल दुखर पथळ नाही मिळत का?”

नागवर्माचे विदण पाहून शूरवर्मा हसत म्हणाला—“तू माझा दूरचा का होईना पण नातेवाईक आहेस ना, सग मुला एस्तो सुद्धा बघत न गेली तर कसं बर लाऊन? मी हे सर्व समजूनच हतना त्यान मुलगा बरी वाली आहे की मी मुला आपली मुलगी दिली नाही, तर कदाचित तुमं लग्नच होण कठीण होईल न?”

मग काय! नागवर्मा भारीच चिडला. नागवर्माजवळ जाऊन शूरवर्माने विचारले

“नसुधरा”

तू माझा मुलीशी लग्न करायला तयार नाहीस? याच कारण सांगशील मला?

“तुम्ही माझा अपमान केलला आहे, बास हेच एक कारण आहे” भागवर्मा उत्तरला.

“मी तुझा अपमान नाही केला, केवळ चढ्या केलेली तुम्ही इतकच! खरोखरी तू मला आवडला नसताना, तेंच तुला घुलगी दाखी म्हणून तुझ्या घरी कशाला आलां येमनो मी?” शूरवर्मा आपलं समर्थन करत म्हणाला.

“काहीही वनो! नेष्टा म्हणूनही नाही कोणी कुणाचा अपमान करत नसतो! नागवर्मा म्हणाला घेऊन गेलो होना.

तू जर असाच विचार करत असशील तर बोल, प्रथम तू माझा अपमान का केलास? तुम्ही माझी नेष्टा केली होतीस न?” शूरवर्माने विचारलं.

“मी कधी अपमान केला तुमचा? आपल्याने नागवर्माने विचारलं.

तू नाही म्हणालास, की माझी मुलगी विमायका माझ्यासाथलीच जसेल असो तुल भीती वाटते? मी तर बघाने तुझ्या पेक्षा मोठा आहे तू माझा चेष्टा का करू शकतोस अन् मोही तुम्ही नेष्टा केले तर ती माझी चूक कशी?” शूरवर्माने बरोबर दावा सोडला.

आहो, असं होय? मी तर ते तेव्हा व विचलित गेलो मी कधी कुणाचो चढ -

मस्करी केली, तर लग्नच तू विपस्कृत होतो, कारण मनात एकाचावटल अडी ठंढण माहया स्वभावान नाही नागवर्माने स्पष्टीकरण दिलं.

तू मजने माझी नेष्टा करून विसरू नही गेलास मग मीही मजनेच तुम्ही चढ्या केली तेव्हा हेही तू विमस्कृत होतो.” शूरवर्माने त्याची समजावणी करीत म्हणलं.

‘एक खबदही कधी कोणी बला लागल असं बोललं तर मी आयुष्यातही ते कधी विसरू शकत नाही तेव्हा तुमचं माझं मुलीच पटावचं नाही माझा माद मोठूत या अन् जाणत परत!’ नागवर्मा आपला लहू सोडायला तयार नव्हता.

यावर शूरवर्मा पुन्हा त्याला समजावत म्हणाला “हे बघ, चक्रवर्तुरात सयम नावाचा एक ज्ञानी तुरुण आहे या भागात असा कोणीही तसेच की जो त्याला ओळखत नाही त्याची अन् तुम्ही सारी लक्षण सारखीच वाटतात मला. पण मला हे नाही समजत की तुम्हावत्ता खा असून सयम महामानव कसा झाला आणि तू मात्र कृणालाही माहीत नाही असा साध्या-साध्या कसा काय झालास? तू एकाच जाळून त्याला भेटून त्याच रहस्य ओळखून तुम्ही महामानव बन् शकशील’ इतकं ओळखून शूरवर्मा निवृत्त निवृत्त गेला.

नागवर्माने सयमचे नाव अनेकदा ऐकलं होते त्याला जवळ कळलं की आपल्या-

शारसंच गुण मसनेला माणूस महामानव बनला आहे तेव्हा त्याचे कुतूहल जागृत झाले. अन् ताकदगोब तो घेऊन निघून रक्तधरपुरा पोचला. ज्याने आपली हकिकत सवमला सांगितली

संयम वपार संपत्तीचा बारस हीता त्याला बायको व मुलहीहीतां नोकरचाकरही भरपूर होते त्याच्याकडे त्याला स्वतःला ज काही माहीत होते, ते तो इतरांनाही सांगत असे अनेक लोक आपल्या अडचणी लोडवून घण्यासाठी त्याच्याकडे बाह्य त्याच्यामुळे फायदा मिळवणारे शीवत्त लोक त्याला तऱ्हेतऱ्हेच्या भेटमस्तु देत असत

नागवर्माने पळ्यां आपली हकिकत सवमला सांगितली, आणि तो त्याला म्हणाला— “महाराज, आपण तर एक महान् ज्ञानी आहात. आपली ज्ञान-संपदा व धन-संपदा लोकांना वाटून आपण म्हणामानव बनलेल आहात. माझ्या एका दूरच्या नातेवाईकाने मला खोटेव सांगितले की आपल्या मला दावांच्यात एकाच प्रकारचे गुण आहेत,

म्हणून मी आपल्या दर्शनासाठी इतक्या दूर निघून आलो आहे.”

संयम म्हणून त्याला म्हणाला “बरेला तुझा नातेवाईकाने तुला सोटे नाही सांगितला! ही गोष्ट खरीच आहे की आपल्या दावांच्यात झारखेच गुण आहेत. पण त्यात खांडासा फरक आहे. तुम्हा कोणी मोडीची चेष्टा केली तरी तुम्हा सहन होत नाही; पण केवळ संयत म्हणूनही कधी दुसऱ्याची चेष्टा करण, मला यावरत नाही समोरच्या व्यक्तीची चेष्टा करून तु ती व्यक्ती विसरूनही जातास, पण समोरच्या माणसाने माझी कधी निंदा केली, तरी मी तो छगंय विसरून जातो.”

आता कुठे सामान्य माणूस व महामानव यांच्यातला फरक नागवर्मानेच्या लक्षात आला. तेंतर नागवर्माने रक्तधरपुरास सरळ शूरवर्माच्या शाखी गेला अन् त्याने त्याची श्रमा मागितली. रवाच्या मुलीची त्याने विवाह केला व अनेक वर्षे सुखाने काळजावांच्यात एकाच प्रकारचे गुण आहूत, कमला केली

चांदोबा पुरवणी-१३

ज्ञानाचा खजिना

तो कोण ?

प्राचीन काळी डेली नवरातेने पुढारी मित्रांना बरबादाचा वळ्यांमधून माहिती सांगत असत त्याला ते ‘प्रविश्यवाणी’ असे म्हणत एकरा मित्रांमधून एक दूत डेलीला देण्यासाठी निघाला. स्वतःच्या पत्निय्याची मेलणी मित्रारण्यासाठी मित्रियाच्या रजाने हा दूत पाठवला होता.

काही काळाने दूतावर राधावृक्ष डेलीच्या पुढार्यांनी त्याचा अपमान केला. शहर तो दूत म्हणाला— “आहेत्या अतिथीचा आदर करणे हे तुमचे कर्तव्य आहे त्याचा अपमान करणे चुकीचे आहे.” मागे उदाहरण म्हणून त्याने ‘परस व दिवा’ ही गोष्ट त्यांना सांगितली—

कोण एके काळी एका गरजाने एका शराशात रक्तधरपुरातले त्याचा वाडनाय केला. गरजापासून आपला बचाव करून पैसासाठी रक्ताने एका किड्याचा अखव घेतला तेव्हा मित्राच्या सवाला सोडून डेलीमधून किड्याने गरजाला विचारले. पण त्याचे काहीही पर्वा न करून लवच बघामा डेलीमधून येऊन गेल्या आणि त्याने त्याला वाडून घेतले. यामुळे गरजापासून दूर त्याचा म्हणून गरज जिडे-जिडे अंकी घाली, तिथे-तिथे वाडून किडा ही बंकी घाली डेलीमधून तेई खेडो गरजाने दूताच्या मांडीवरच जंजी वाटली. पण तरीही पण न बसता किड्याने रक्त दूताच्या मांडीवर कबरा पाडला. दूत तेव्हा आपल्या मांडीवरची ती घुल झटकून घाला, तेव्हा जंजी खाली पडून घुटून गेली. शहर आपला अतिथि सवा भाला गरजाने कडे मारले यावरून किड्याने दूताला सांगून दुःख प्रकट केले. दूताने निर्णय जाहीर केला की, गरजाची कडमि चुकीची असून त्यावरून किड्याने त्याचा घेतलेला तुल त्याच आहे.

दूताने बाकिमेली ही गोष्ट तेव्हा पुढार्यांचे आनखीच मिस घडवले व त्यांनी दूताला कडपावळन खाली सोडून देऊन वाक्य टाकले. हा दूत कोण ? [पान ३६ पहा]

तुम्हाला माहीत आहे ?

१. गोव्यावर राज्य करणारे विदेशी बरकार कोणते ?
२. ग्यावर कव्हा करणाऱ्या तेनापतीचे नाव काय ?
३. इतिहासातल्या त्याच्या कोणी केशी ?
४. इतिहासाला तोंदनेला आजपर्यंतचा सर्वात मोठा भूकंप केव्हा व कोठे झाला ?
५. ‘हजार कवरी असणारे’ शहर कोणते ?
६. एकाच मैली सोब भरवा किती दूरपर्यंत पोहू शकतो ?

[पान ३६ पहा]

मगध

आपल्या देशातील प्राचीन राज्यांपैकी मगध एक होय. नावात थोडा फरक वसंता तरी मगधचा उल्लेख आपल्या वेदांतही आहे.

पुराणांच्या म्हणण्यानुसार जरासन्धाचा पिता म्हणून या राज्याची स्थापना केली. असे म्हटले जाते की जरासन्धाने आपल्या आरभ्य-देवताला बळी देण्यासाठी अनेक राजांचा पकडून कैदेत ठेवले होते. परंतु या बुष्टाचा भीमाने अलसबुद्धात बंधू कळन त्या सर्व राजांना मुक्त केले होते. जरासन्धानंतर यादीवर जालेल्या त्याच्या मुलाने महाभारत युद्धात पाण्डवांचा पक्ष स्वीकारला होता.

ऐतिहासिक दृष्टीने विचार केला तर विम्बिसार नावाच्या एका महाराजाने मगधवर राज्य केले होते त्याच्याच शासनकाळात महावीराने जैनमताने

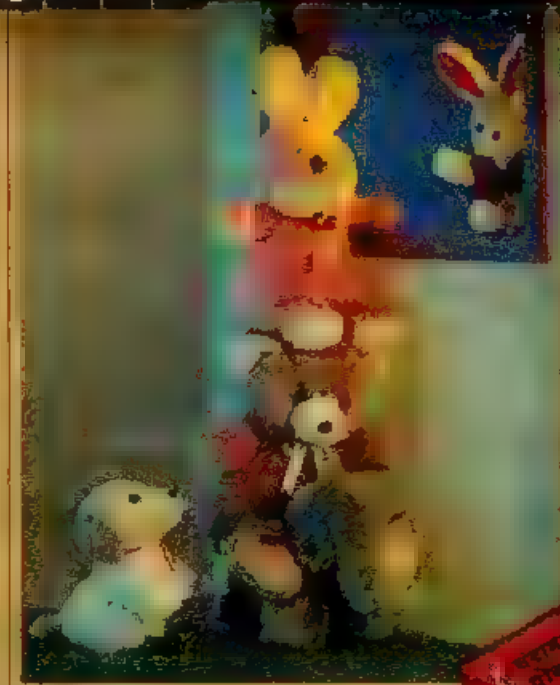
आणि गौतम बुद्धाने बुद्धमताने प्रचोदन केले. या दोघांबद्दलही विम्बिसाराने अपार आदर दाखवलेला आहे.

विम्बिसाराने मगध राज्य आठ पाटणा व त्या जिल्ह्यांच्या नावाने प्रसिद्ध आहे. विम्बिसारचा पुत्र अजातशत्रु याने गंगा व सोन या नद्यांच्या संमंजसवळ पाटली प्राय त्याचाच दुर्ग बांधला होता या दुर्गाला घेऊन अज्ञानाने नगर त्या काळात 'पाटलीपुत्र' किंवा 'कुसुमपुर' या नावाने प्रसिद्ध आहे.

मगध एक शक्तिशाली राज्य म्हणून विख्यात होते. त्यामुळेच त्या भूभागावर अधिकार प्रस्थापित करण्यासाठी ग्रीक सम्राट सिकंदर आपल्या देशात आला; पण मगधवर हल्ला करायचे साहस त्याला झाले नाही. पाटलीपुत्र आपली राजधानी बनवून अनेक राजांनी आपल्या देशावर राज्य केले होते त्यात बभ्रगुप्त व त्याचा

जिजू खाण्यात जागतिक विक्रम

जिजीजू बुक मध आजले ताम याने म्हणून कोईमनूरच्या २७ वर्षाच्या एन पार्थसारथीने तीन दिव्यांचे १२ तुकडे करून ते ११२ वेकदास खाऊन दाखवून नवी जगात स्थापित केला. आपत्तास्थितीच्या म्हणण्यानुसार या जिवेल यापूर्वी जागतिक उन्नांक स्थापित करणान्या नागोनेपत्ता याने तुरजे आहे.

महाराष्ट्राची
प्रीतना -
"शोराने
केवळ लढताना"

महाराष्ट्रात पाहिले जाणारे याचलेकी तुमकाच कुठेत घेऊन आपल्या पाटेन अशा काही हो मंगली शक्ति-देवी. कोर्टात काही जार-वाच आणि बसा मग हाजि मुकली यलो आहे की तुम्ही आपल्या पाण्या प्रथम दारी त्याच स्वागत धक बनवतो. आम्हाला पच शिष्ट वळता की तुम्हाला साजित हातत बांधिलेच वेळाने कोणते दे एक महिष्ट बनता तुमचा पोस्तरम-मित्र एक मारमळ भंड-मस्तु मजून तुमच्या वारी पॅरिल सधत काही सोडून हे पार्थिव तुम्ही वेवार्डर उचटान बांगिही वर मुक्ती तुम्हात खाली, कारण वेदावाशा यथे सामून मक अशी फक्त सोज्जो आदर करणार आहे.

पाच छोट जण्टेवोर पाहुण
तुमच्या घरान प्रवेश करू इच्छितात!

सोचना स्वतंत्रता टॉयटूनिक्स या कि, रम्य जगत् . क भी पाठन आह्वार/ममी प्रेम्हेंर पाठनीय आहे

एक महिन्याच्या कात खेळणे/खेळणी मिळतील याची शाखा आहे खर सला खेळणी शायदको नाहील, काणि सी ली मिळाल्यापासून आठवण्याचे आण परत पाठवणी तर सी पाठवलेली शक्य रक्कम मसूर परत मिळेल अशी शाकी आहे

भाऊ नाव _____ कथ - तारीख _____
शेवटचा पत्ता: _____ पाठने लेख _____

आविर्भूत व्यक्तीत _____ प्रत्यक्ष कार्यकाळ _____ खेळणी
कारण/वेळणी/वेळ/दूरवर्तन/विशिष्ट विविध गेम्स अन्य
(कृपया मिठा)

CUDDOLES

सन्दाशामा टॉयटूनिक्स प्रायव्हेट लिमिटेड

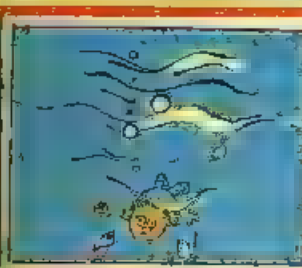
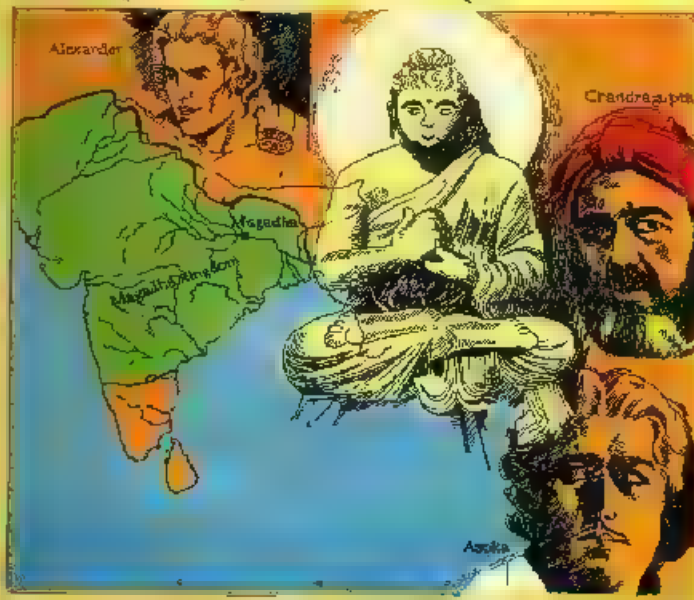
सन्दाशामा बिल्डिंग

१८८, एन एम् के सार्व, बडपळणी, मद्रास-६०० ० ६

मातृ चक्रवर्ती अशोक हे अत्यंत दक्षिण आहेत. आज पाठना ही बिहारी राज्याची राजधानी आहे. गया बिल्हानील गया

न जन्म गया अत्यंत पवित्र मानली जातात गया एवढाच 'मगध विजय-विधासय' वसलेले आहे

थोडक्यात जावना

स्मिन्तर्भवपधीत शक वर्षाचा एक मुलगा जपपातले संपन्न सरांमरात पडून मुलगा त्यान नेळी तसे पावमुलगाच प्रसिद्ध बघाया लोकानी भयल करून ३० मिटर का त बुडलेल्या त्या मुलाचा शोध घेतला आता बघ्यापुर्वी किताबावर अंगणे जवळून बघायाचा पुका क करत त्याचपावर जपकार कला परिणमत मुलगा अगदी थाडक्यात साजला

साहित्य सोनियाच्या खाणी

१. शिवदायिपर जन्मला, त्याच वर्षी जन्मलेला विख्यात द्रष्टा नाटककार कोण ?
२. 'भाषा मृत्यु कव्हा व कसा झाला' ?
३. आत्महत्या करायला भाग पाडला गेलेला रोमन कवि कोण ?
४. त्याला कोणी कैद केले व का ?
५. भारताबाहेरचा, आपल्या पौष्किली सम्राटाने कसा असणारा देश कोमता ?

उत्तरावली

तो क्षेप ?

ब्रह्माप्य.

तुम्हाला मशीत आहे ?

१. पौर्त्युगाय (परेर्युगैण)
२. जन्मरुत्वा द मरुत्कुकं
३. भरताप्या पाषाण्या पिबित्वा हृन्तिन
४. १३३३ अत्रे चीन मयं, विज्जिराळ्या
स्वफण्य दह्य अत्रे हा चालूच होवा.
५. अन्त्येष्टियातीय पयकूच हहूर
६. अथारुक्कैय लीय पाच हूयार मीम
पीह शकवात

सहितुदय

१. विस्फोटक भागों में, १५१४ मले
२. २९ वर्षों में अक्षताना, एक ही क्षण में सुरा
बासकून त्याग्य मास्व टाकले गेले
३. रज्जुका
४. दीरी वज्रवर्षी त्याग्या विरुद्ध कारस्थान
केल्योवद्द
५. दुर्लभविद्या.
६. भाईसल्लभमधील शय्यवस्तुन अन्व.

नेहरूंची गोष्ट-११

हिंदुस्तान के बहुरंग अंतरंग लोक
आमिष व मधुमक्का तस्वीरें यंत्रात्
बोलती होकार होती बाज संवेकति
कन्नडखर आजाद मुखपत्रों में लोहना
भंगला, श्याम पक्षितबीन विचारले-
“आ घोषां मधो बोलती संवत्सर
समस्तसिद्धि छारले दुग्गाव शीमले
कन्नडकोशी बीजाश्रित मुक्त होतौल
का ?”

या घटनेनंतर दोन-तीन आठवड्यांदील
फोन्ट आर्झि, गांधी स्थाविकित्वा मागवाना
जमा पावू होईल. त्यावेळी चीजित्ताने
अणुहत्यापासून उचावच करवून घेव
ज्यातल्या शेकडो बंदी मत्तविण्याचा
प्रयत्न करीत थांबत आत्मसन्मान प्राप्त
करून घेतल्या गोळ्यांपैकी दोन गिळारून
नवमी केले. मृत्यूना या भीम तडाखा
घेतित्ताने तोवेच घेतल्या पावून डार
मारले.

गणेशजी व कार्याविन भविष्य एव
 कपूर ज्ञान भविष्य तयाद भवुद्वन
 वांग्येन वापसी भवुद्वन वापसी भवुद्वन
 स्वयं वेतो. भविष्य भवुद्वन
 लुगनां डांगेला भवुद्वन वापसी
 कार्याविन भवुद्वन वापसी

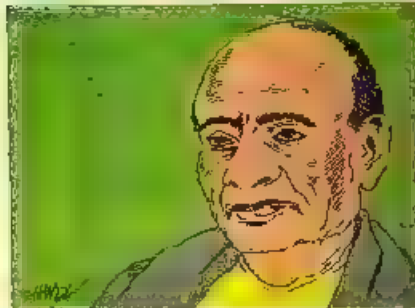

दुष्काळातून सुटविल्या काँग्रेसच्या पुढाऱ्यांचे व कार्यकर्त्यांचे अनेकवेळी असफल प्रयत्न असले तरी काही ठिकाणी त्यांचे अतिशय करण्यसाठी विशेष सभा योजण्यात आल्या या सभांमधून काँग्रेसच्या पुढाऱ्यांची बौरदारपणे हाविस्तले की बांधी-आयक्षित करार झुणवें काँग्रेसचा बंध व विविध सरकारचा पराजय होय! हे राज्य-कार्यामा मीठे बहचणीचे शास्त्रे जि त्यांचा वारा बहला

गोडमेज पत्रिदेत बाग घंथाहाठी गोडोजी भंडनला गले भारताच्या समस्या सोडविण्यासाठी ही परिषद वायीजित करण्यात आलेली होती पण या परिषदेतून झुणवें तसे सदावनक कवही विषयज्ञ झाले नाही

आदिपते बापिक अधिपतन कराने येवें सरकार बालबमार्ह पटेल यांच्या अधिपते छाती झाले पुजारात सते करमले हे देखभाल एका वार राष्ट्राले लेखाच्या क्वापे अनेकपुत्रे करी. कराने बापिक अधिपतन मोठ्या अन्वारातून वातावरणात पुत्र झाले

विदिता सरकारच्या जेव्हा हे वशात झाले की भारतातील पुढारी त्यांचे झुणवें बायीत माहीत वेव्हा सरकारने इमन-नीति मुक्त केव्ही. पं जवाहरलाल नेहरू मंडळीत रेवने प्रवास करीत असतांना याची अचानकपणे थांबवून यांना कव करव्यात झाले

सरदर प्रतापून आलेले पठाण नेता खात बहदुर गफार खात यांनी करानेच्या अधिपेकनात बागलीक खात पाठली त्यांची विषय-मंडळी तांजळ तदरे बागीत झुणून त्यांचा 'लात सरकारने झुणून झुणविल्यात थरु जाले' एका छानने काँग्रेसच्या बाग सरकार केला

४ जानेवारी १९४८ रोजी म माझीजी संकलून पुरत बाले त्यावेळी सरदार पटेलाला बरोबर गोडीता ही अटक केली गेली सरकारने बायीत बागिक अधिपार अमान्य केले बागि त्यामुळे सरकार व हव/गव-वेमानी बाग्या-मंडळि वषध्या बागीत अधिपतन दिमाग झाला

काही चिंतनाची असावाच नये एक
मिरवणूक निघाकी. तिने पैतृक
पद्धतीच्या जातिने केले. पोरमांनी
मिरवणूक सज्जेच आढळते. तेव्हा
याई म्हातारी नि चुकली होती. म्हणून
एका स्वयंसेवकाने खुर्ची मागली आणि
महिला याई त्या खुर्चीवर बसले

तीन प्रश्न

एकाएकी पोमिझानी लाठीमार सुरू
केला. नेहूनच याईने संरक्षण
करण्यासाठी नेमलेले सविन व काही
अन्य काहीस कुठल्याना पोमिझानी
पकडून घेतले, मिरवणूक उध्वस्त
करण्यात आली. नेहूनच याईना
खुर्चीवरून खाली पाडल्याच आले

एकदाचर पोमिझानी संतोष काढला
सही. त्यांनी मर माडीचा मारा केला
आईच्या डोक्यातून रक्त वाहू लागले
ति ही नेहूनच आली. बान्दर एका
अधिकार्याने तिला बरी पोचवले
तुर्बात बन्द असलेल्या नेहूनच नेहून
ही बासमी समजली. तेव्हा ते विचार
करू लागले कुठल्या व म्हातऱ्या
आईला यांनी रक्तवाळ केले, असा
स्मित असा होता ही कहिना-माडीवर
जायच योग्य आहे का? (अन्ध)

अल्पम रेषावर राजा विक्रमसेन राज्य
करत असे त्याला दोन राष्ट्रां होत्या-
मांडीच नाव आसते आणि छोटीच मांडीची
दोघी निरनिराळ्या सहासात रहात असल्या
तरी त्या नंहीमी एकमेकींना शंकात असत.
कोणत्याही प्रकारचा वैरसमज किंवा हेवा-
चावा नव्हता दोघीत एकमेकींशी भगदी
सक्या बहिष्ण प्रथाचे त्या प्रमाने वागत
दोघीही पांशल्या सुचिहित अन् दिसायला
मुन्दर होत्या. पण दोघींच्यात मांडीची
बोलण्यात अधिक जतुर अन् चमत्कारांचो
भाव असणारी होती

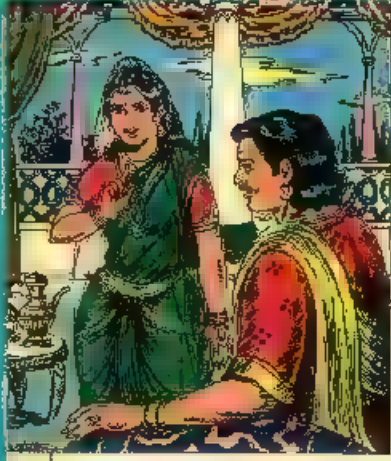
राजा विक्रमसेन स्वतः उत्तम कवि
होता. त्याबरोबरच तो निमोदप्रिय आणि
चतुरोन्मुखिप्रीय ही होता. त्यामुळे दरबारात
पुष्कळच ती सभासदांना चतुरोक्तिपूर्ण
कोडी विचारून त्यांची उत्तरे ऐकण्यात
आनन्द मानी. कधी कधी दरबारातल्या

हकिमाती ती मांडीलाही सांगत असे.
एकदा दरबारात बसलेला एक चमत्कार-
पूर्ण प्रश्न ती मांडीला सांगत होता
तेव्हा चारास हसून मांडीची राजाका
म्हणाली-“महाराज, तुम्ही तर मोठे
विमोदप्रिय आहात, कविराज आहात मी
आपणाला तीन प्रश्न विचारते, त्यांची
उत्तरे द्यावी”

मांडीचे बोलणे ऐकून राजाका मोठे
कुदृष्ट वाटले. ती म्हणाला-“तीन प्रश्न
विचारायचेत? विचार बरे, ऐकू देत वर
खर!”

“ठीक आहे, ऐका तर! काश्चा पहिला
प्रश्न आहे. आपल्या सौन्दर्याची परीतन
कशा प्रकारे स्तुति केली तर पत्नीला
अधिक आनन्द वाटेल? दुसरा प्रश्न-स्त्री
कितीही सुचिहित अन् सहनशील असा,
मिळा आपला पति कोणत्या परिस्थितीत

विश्राम वाटवले

आपल्याला रागावून ओळखायला तो असं ह्या अपमान वाटतो? निसर्ग प्रलंब - अशी कोणती गोष्ट आहे की मी कोणतीही स्त्री कधीही सहन करू शकत नाही?" मांडवीने आपला सौंदर्य प्रश्न विचारून टाकला.

आपल्या पतीचे प्रश्न राजाने लक्षपूर्वक ऐकले, पण विचार करूनही तो त्याची उत्तर देऊ शकला नाही. निरनिराळी उत्तरे त्याच्या मनात आली, पण नंतर त्याला ती निरर्थक वाटली.

जरा विचार करण्यावर आपली दाढी कुंदाळत विक्रमसेन म्हणाला - प्रश्न फारच अवघड विचारनेय नवा?"

मांडवी म्हणाली - "मग आपण आपला काय वाटला? ठीक आहे अशा राजसभेस हेच प्रश्न विचारणे आपण!"

मांडवीचे हे बोलणे 'ती' आपणावर आरोप करत आहे' असे वाटत राजाला तिथून उठून जात तो म्हणाला - "ठीक आहे; नाहीत."

तेथून निघून जाणाऱ्या आपल्या पतीकडे मांडवी जरा वेळ पहात राहिली, अन् मग स्वतःचीच हसून गप्प झाडी. विक्रमसेन तिथून निघून येत काभस्तीच्या महालात गेला.

पतीचा बघीर चेहरा पाहून पांढरून कासनेने विचारले - "अभू आपण त्रासलेले दिवता. शंकाकारभारात घन काही?"

"हो, हो, तुम्हा नहितीने सोडा कारणाने उपस्थित केल्याय न!" जरा रुष्टेने राजा म्हणाला.

हे उत्तर ऐकून वासतीने हळूच एक निरवाम टाकला आणि हसतच तिने विचारले - महाराज, काय केल मांडवीने आज?"

विक्रमसेनने वासतीला सर्व हकीकत सांगितली.

ती ऐकून वासतीने विचारले - "आपली ही अडचण मो शोधत?"

अन्वयार्थाने राजाने विचारले "तु उत्तर देशील? अको नवा हे बराबर नाही म्हणार."

काही हरकत नाही, स्त्रीच मन स्त्रीच ओळखू शकते मी उत्तर सांगेन, आपण मांडवीला सांगव, की आपणच विचार करून उत्तर सांगितली आहोत" असे ममजावून वासतीने मांडवीच्या तोंडी प्रश्नांचे उत्तर राजाला सांगितली. दुसऱ्या दिवशी संध्याकाळी राजा विक्रमसेन पुन्हा मांडवीच्या अंत गुरात गेला, ती मांडवीला म्हणाला - "तु विचारलेल्या कठीण प्रश्नांची उत्तर सांगू तुला?"

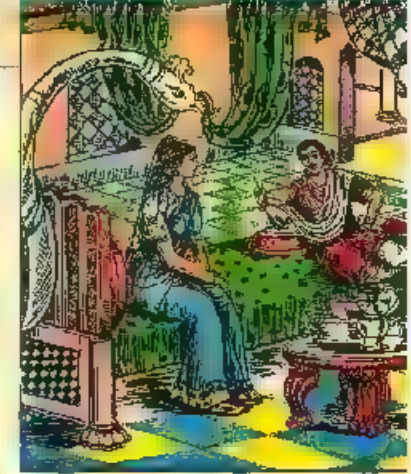
"प्रश्नांची उत्तर आपण स्वतःच सोडून काढलीत?" आपले हसणे वाढून जरा मांडवीने विचारले.

"हो, हो" विक्रमसेन गर्वाने उत्तरला, "ठीक आहे सांगा बर!" मांडवी म्हणाली.

"एक तर! तुम्हा पहिल्या प्रश्नाचे उत्तर असं एकादा स्त्रीला रंभा, उर्वशी म्हणून तिची स्तुति करण्यापेक्षा, तुमच्या एकादा रूपवती स्त्रीची तिची सुकना करून तिच्यापेक्षा न सुन्दर बाईस बस म्हटले तर ती वास्तव्यानवित होईल!" विक्रमसेनने पहिले उत्तर दिले.

"बरोबर आहे आता दुसऱ्या प्रश्नाचे उत्तर?" मांडवीने विचारले.

"पतीने कधी कित्तीही निन्दा केली तरी तो सहन करणाऱ्या स्त्रीला त्यानं जर

विचका समती किना जावी वांज्यासमोर एका सभे गरी निन्दा काढला तरी तिला ती आपला असल्या असा अपमान वाटतो हे तुम्हा दुसऱ्या प्रश्नाचे उत्तर." असे म्हणून विक्रमसेनने जरा अभिमानाने यान उचलली.

"बरोबर, ठीक आहे, आता माझ्या तिमच्या प्रश्नाचेही उत्तर सांगून टाका बर?" मांडवीने म्हटले.

"स्त्री सर्व काही सहन करील; पण तिच्यासमोर पतीने जर परमारीची प्रसंगा अली तर ती सहन नाही करू शकत हे ज्ञात करणाऱ्या प्रश्नाचे उत्तर ज्ञात समायान? असे म्हणत विक्रमसेनने

विजयनगरात रहात आपली उचरे समाप्त केली

"हे ही उत्तर अगदी बरोबर आहे. वाचाय अर्थ असा की ताईनं आपणाला बरोबर उत्तर सांगून दूकडे पाठवले" हळूच हसत मांडवी म्हणाली

दिवे हे बोलणे ऐकून विक्रमसेन आपबोधविकृत झाला-"नाही, नाही. अर्थ काही नाही" आपलं समर्थन करीत तो जरी गोष्ट लपवण्याचा प्रयत्न करू लागला.

"सत्य कदाचित् लपवितो महाराज? ही सारी उचरे आपल्याला टाईत सांगितलेली आहेत!" मांडवी म्हणाली. राजा विक्रमसेनने अचिंचकं की आता लपवाळपवी करण्यात काहीच हसील नाही त्यानं हसत मांडवाला दिचारल-"तुला म्हणवें अगदी शंभर टक्के बरोबर. पण आता सांग, तू हे कस ओळखलस?"

माझ्या प्रस्नांची उत्तर आपल्याला स्वतःच समजलेली असती तर माझ्या

बुद्धिमत्ताची तारीफ करत उत्तरही तेव्हाच सांगून टाकली बसतील. पण आपण इथं शोचल्याबरोबर-तू विचारलेल्या कठीण प्रस्नांची उत्तर-अस म्हणून मला चिडवायचा प्रयत्न केलात आपण स्वतः उत्तर शोधून काढू शकलो नाही, या दुःखामुळेच आपण मला विश्र्वस्त माझ्या जेव्हा हे लक्षात आलं की ही उत्तर आपण स्वतः शोधलेली नाहीत, तेव्हा ती कोणी सांगितलेली असानी याची कल्पना करणं सुळीच कठीण ठरवत!" मांडवी म्हणाली

आपल्या पत्नीच्या बुद्धिमत्तेवर सनातल्या मनात राजा प्रसन्न झाला

"हो, हो! त्या दुःखाने प्रेरित होऊनच मी तुम्ही प्रश्नहेलना केली. पण आता मात्र मी तुझ्या तर्कवादीची मनापासून खूद दंतो आहे" असं म्हणत आपल्या गळघातवा थोरल्याचा द्वार काढून राजाने मांडवीच्या गळघात घातला

कृष्णावतार

श्रीकृष्ण बाणासुराच्या नगरीचे अवलोकन करून आपलं स्याच वेळी नारदान जवळीक येऊन प्रवेश केला आणि सांगितलं- श्रीकृष्णा, माहतो वाहेस ना? पार्वती महं शिष्यी स्वतः आप बघरीचे वरक्षण करीत आहेत म्हणून तुला आपलं वरदान करून त्या कृपेच शोधदान राहिलं पाहिजे

संश्र्ममत करीत श्रीकृष्ण म्हणाले- माझ्या कामात विघ्न आपण्याचा ईश्वराने स्वतः जरी प्रयत्न केला तरी मी प्रयासवित प्रयत्न करणारच. अयशस्वी होऊन परत कधी ही जाणार नाही

असं म्हणून श्रीकृष्णाने तमराच्या प्रमुख पर्वत-डाटाजवळ आऊन आपला पांजऱ्या कुकडा खखववि एका

बाणासुराचे सैन्य एकाचा महासंगराप्रमाणे जमा झालं श्रीकृष्ण बलराम प्रद्युम्न आणि गरुड यांची अतिशय उत्साहाने राक्षस सैन्याचा संहार करायला सुलकात केली. राक्षसांच्या सैन्यातील बरेच सैनिक जेले नि बाकीचे रणभूमी सोडून पळून गेले.

अशा प्रकारे आपला वंश बाण याचा अवसान होत असलेला पाहून शिक्कांच्या रागाचा पारा चढला ते स्वतः युद्धासाठी तयार होऊन सिंह जुमलेल्या रथा वर आऊन होऊन निघाले, त्यांच्या रथा वर वृषसव्वाज फडकत होता त्यांची सारथी हीता नदि, बरोबर कुमारांवामी आणि अनेक पट्टीचे वीर होते

आता शिवजी व श्रीकृष्ण यांच्यात युद्ध सुरू झाले. प्रारंभीच शिवजींनी श्रीकृष्णावर शस्त्र बाळाचा वर्षाव केला. उत्तरादाखल श्रीकृष्णाने आपले हस्त्रास्त्र फेकले. स्थानून हजारो बाण बाहेर पडले आणि त्या बाणांनी शिवजींच्या रथाचा घेरले. मग शिवजींनी आग्नेयास्त्र बाहेर काढले. त्याच्या प्रभावाने चारी बाजूंना अग्नि-ज्वाळांचा डोंब झेला आणि त्यांनी सर्व बाण भस्ममात करून टाकले. यानंतर या ज्वाळा श्रीकृष्ण, बलराम, प्रद्युम्न नि गरुड यांना घेऊ लागल्या. श्रीकृष्णाने वारुणास्त्राने त्या ज्वाळांना विम्वून टाकले. यानंतर शिवजींनी पाच-सहा भयंकर

अस्त्रे काढली, या सर्व अस्त्रांना कुळ-कामी वनविघ्नाने अस्त्रांचा उपयोग करून शेंवटी श्रीकृष्णांनी मघाने भारलेले वंध्यवास्त्र काढले. या महा अस्त्राला कसे तोंड द्यावे हे शिवजींना समजले, तेव्हा त्यांनी अतिशय रागावून युगातकारी भयंकर बाणुपतास्त्र बाहेर काढले.

शिवजींच्या राधाचा उद्रेक पाहून श्रीकृष्णांनी वेगाने आपले धृंभकास्त्र काढले. या अस्त्राचा उपयोग करताच शिवजी निर्वर्त झाले आणि जांभया देऊ लागले. त्यांच्या हातांतील धनुष्य-बाण खाली गळून पडले.

पाच वळी बाणासुर ही युद्ध-भूमी वर यऊन पोचला. त्यान शिवजींना सुद्धी वर जाणव्याचा प्रयत्न केला. पण त्याचे सर्व प्रयत्न निष्फळ झाले. श्रीकृष्णाने राहो दिशा हुसहुसून सोडणारा आपला रांचजन्य फुकला.

हे पाहून बाणासुराने प्रथम धंणीचे वीर संतापले. त्यांनी प्रद्युम्नाला घेऊन आपल्या अस्त्रांनी जणू झाकून टाकले. तसेच राक्षसांनी त्यांच्या बरोबर माया-पुद्ग सुरू केले. प्रद्युम्नाने आपल्या सम्मोहनास्त्राचा उपयोग करून त्या सर्वांना निद्रावीन करून टाकले आणि मग अनेक राक्षसांचा संहार केला.

वरम्याच कुमारस्वामींच्या लक्षात आले की आपले वडील मुद्गापासून विमुख होत आहेत म्हणून त्यान स्वतः बुद्ध करायला सुरुवात केली. एका ब्राह्मण श्रीकृष्ण, बलराम व प्रद्युम्न यांच्याशी लढून त्यांना धावाळ केले आणि दुसऱ्या बाबूस तो स्वतः धावाळ झाला. यानंतर कुमारस्वामीने रागाच्या भरत श्रीकृष्णावर ब्रह्माविरो-नामास्त्र फेकले. पण श्रीकृष्णाने आपल्या सुदर्शन-चक्राने ते मोडून टाकले. मग त्यांनी कुमारस्वामीवर सुदर्शन चक्र फेकले. ते कुमारस्वामीला जाऊन लागणार झतक्यात लम्बादेवी नावाच्या एका देवता-स्त्रीने बुद्धबुधीत प्रवेश केला. ति ती कुमारस्वामीला घेऊन गेली.

मोर्चा वरील आपले संरक्षण करणाऱ्या वीरांना बुद्ध-भूमि सोडून जातांना पाहून बाणाने विचार केला की आता स्वतःच सयामात उढी घेण्याची नाही सवि आपल्या हावी झाली आहे. प्रश्न अंत करणाने तो श्रीकृष्णाशी युद्ध करायला तयार झाला. बोवात जे भयंकर युद्ध झाले, त्यात बाणाचे रथ व आयुध यांचा धुव्वा उडाला. त्याची अवलामोडून खाली पडली. नंतर श्रीकृष्णाने सोडलेला बाण बाणासुराच्या छातीत आरपार घुसून निघून गेला आणि बाणासुर बसूद्ध होऊन पडला.

श्रीकृष्णाच्या सुदर्शन चक्रापुढे बाणासुर नामोहरम होत आहे असे पाहून शिव-पावतीने पुन्हा लम्बादेवीलाच पाठविले. ती येऊन बाणासुराच्या पुढे उभी राहिली. अदृश्य स्वरूपात पार्वती पण तेथे येऊन यऊन उभी राहिली.

यावर श्रीकृष्ण पार्वतीला उद्देशून म्हणाले—“देवी! आपण कशासाठी या सर्व कारवाया करीत आहात? आपण स्वतः जरी बाणासुराच्या संरक्षणासाठी येऊन उभ्या राहिलात, तरी मी त्याचे प्राण घेतल्या शिवाय राहणार नाही.”

श्रीकृष्णाचे बोलणे ऐकून पार्वती म्हणाली, “तुम्ही तर सर्व-समर्थ आहात. तुम्ही जे काही

कराल, मी त्यात कसा अडकला आणि वकणार? मी बाणासुराचा आपला मुलगा मानले आहे. मला पुत्रहोकार बुडविणे आपणाने खचितच दोष वाटणार नाही. म्हणून म्हणते याच सरक्षण आपण करावे.”

“देवी, आपल्या हजार हातांच्या नळांवर हा अलीकडे फार उगमत्त शाला आहे. याचे फस्त होत हात ठेवून बाकीचे कापून टाकले, तरच याचा गर्भ अगळी कमी होईल! तू केले व्रत घाव्यातोल राक्षसीणा कमी होऊन तो आपला पुत्र म्हणविण्यास योग्य होईल. आपण माझ्या कार्यात अडकला आणि नव” श्रीकृष्णाने पार्वतीला समजाऊन सांगितले

श्रीकृष्णाने म्हणून ऐकून पार्वतीने जंवा देवीला जावला सांगितले पार्वती सह लब्धा देवी अदृश्य होताच श्रीकृष्णाने आपल्या सुदर्शन चक्राचा उपयोग केला. बाणासुराचे दोन हात सोडून बाकीचे सर्व हात सुदर्शन चक्राने कापून टाकले आणि ते पुन्हा श्रीकृष्णाच्या हाती आले

तरी ही बाणासुराचे पौरुष कमी झाले नाही. त्याने आपल्या राहिलेल्या दोन हातात वनस्पति घेऊन श्रीकृष्णावर बाणांचा वर्षाव केला. यावर अतिशय शत्रुने श्रीकृष्ण शत्रूच्यावर पुन्हा सुदर्शन चक्र सोडण्याचा निवार करीत होते, इतक्यात स्वतः शिवजी सपरिवार देवे आले नि म्हणाले- ‘श्रीकृष्ण, हा बाणासुर माझ्या जादूच्याला आलेला आहे. याचा वध करून मी याला दिलेले वचन देण नि ध्यय करणार का? पुन्हा सुदर्शन चक्राचा वापर न करवास हे बर!”

शिवजींनी विनंती श्रीकृष्णाने मान्य केली आणि बाणासुराचा वध करण्याचा आपला विषार सोडून दिला. श्रीकृष्ण गहवावर स्वार होऊन अनिरुद्धाला पहायला निघाले नन्विकेवराने बाणासुराचा शिवजींच्या कड पांचविला शिवजींनी बाणासुराच्या कापल्या गेलेल्या हातांचे दुःख कमी व्हावे यासाठी उपचार केले

आणि आपल्या उच्च वरेणीयता वीरात त्याला स्थान दिले. बाणासुराचा वनवीच्या नरीवरीचे पद वैष्णव झाले, आता बाणासुर महाकाळ नावाने ओळखला जाऊ लागला. शिवजी अतर्धान पावले

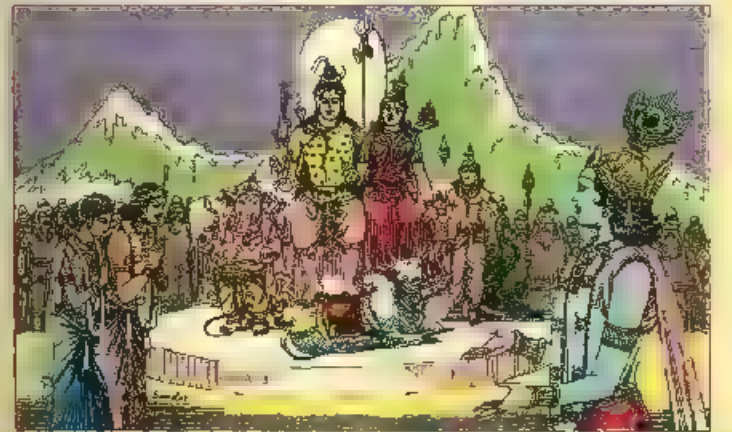
इकडे गरुडाच्या पाहताच सर्पांच्या रूपाने अनिरुद्धाला होत ठेवणारे सर्व सर्प पुन्हा बाणांचे रूप घारण करून झाली गळून पडले. त्याच वेळी नारद देव आले. चित्ररेखा पण झाली. श्रीकृष्ण, बलराम आणि प्रद्युम्न यांनी अनिरुद्धाला आलिंगन दिले त्याने भक्तिपूर्वक सर्वांना नमस्कार केला.

नारद श्रीकृष्णाला म्हणाले-“हे श्रीकृष्ण, आता उशीर कशाचा? अनिरुद्धाचा विवाह

पाव्य तितक्या लवकर करून घ्यावा’ त्याला स्थान दिले. बाणासुराचा वनवीच्या नरीवरीचे पद वैष्णव झाले, आता बाणासुर महाकाळ नावाने ओळखला जाऊ लागला. शिवजी अतर्धान पावले

इकडे गरुडाच्या पाहताच सर्पांच्या रूपाने अनिरुद्धाला होत ठेवणारे सर्व सर्प पुन्हा बाणांचे रूप घारण करून झाली गळून पडले. त्याच वेळी नारद देव आले. चित्ररेखा पण झाली. श्रीकृष्ण, बलराम आणि प्रद्युम्न यांनी अनिरुद्धाला आलिंगन दिले त्याने भक्तिपूर्वक सर्वांना नमस्कार केला.

नारद श्रीकृष्णाला म्हणाले-“हे श्रीकृष्ण, आता उशीर कशाचा? अनिरुद्धाचा विवाह केले. शिव-पार्वतीने त्यांना शुभाशीर्वाद

विले पार्वतीने बाणासुराचा मयूर मजि रुडाळा काहन म्हणून मठ दिला.

माता जेव्हा श्रीकृष्ण परत गायला निघाले तेव्हा कुशाग्राने त्यांना विनवी केली "बाणासुराच्या गायी हल्ली वरुणा-जवळ असतात. त्यांचे वृष प्याल्याने शक्ति व बळ वाढने म्हणून आपण त्यांना आपल्या ताब्यात घ्यावे."

श्रीकृष्णाने हो विनवी मान्य केली ते नरकावर बसल बरोबर बलराम आणि प्रद्युम्न हसेच नरकातले पश्चिमी समुद्राच्या किनाऱ्याकडे भरारी मारली. समुद्र किनाऱ्यावर लाखो गायी चरत होत्या गायींना बळ करण्याची कला श्रीकृष्णाना

लहानपणा पासूनच अवगत होत. म्हणून किनाऱ्यावर उतरताच ते गायींच्या कळपात फिरले. पण काय आश्चर्य, सर्वे गायी घाबत समुद्राकडे गेल्या नि अदृश्य झाल्या.

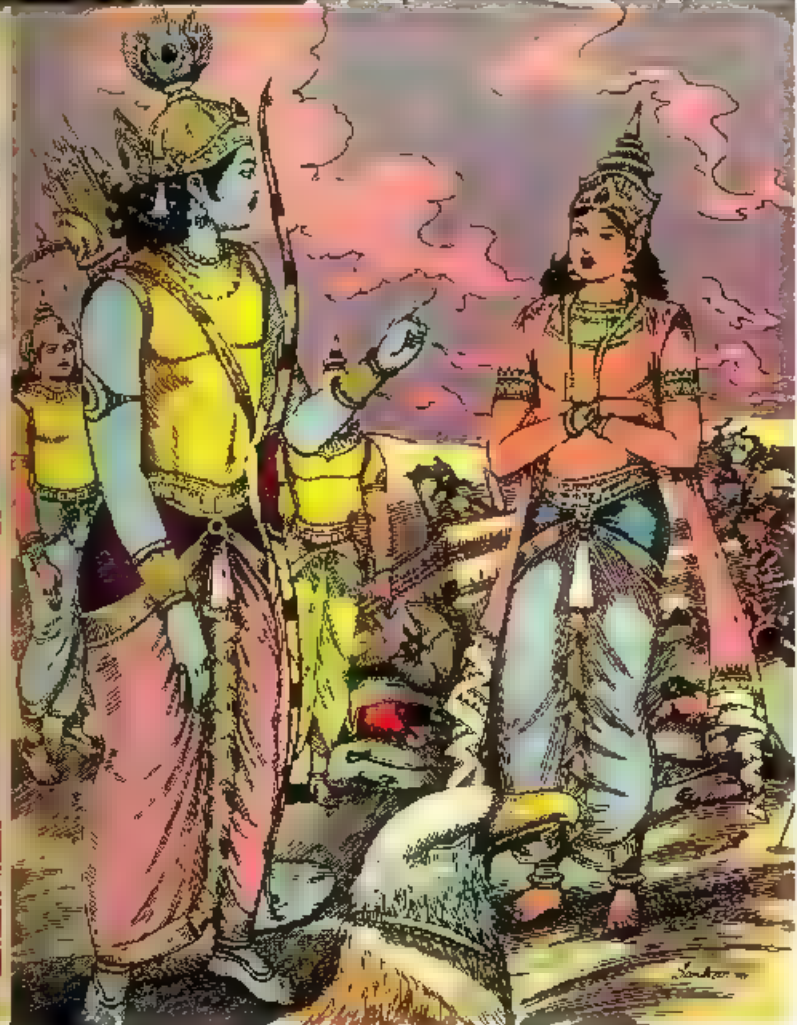
निराश होऊन श्रीकृष्ण गरडाळा म्हणाले- "काय चमत्कार आहे? मी या प्रयत्नात असफल होणार की काय?"

गरडाने सुचवले- "मातो दुसर काही नाही वरुणा बरोबर झुड करण्यविषय मलातर नाही."

अस म्हणून गरडाने जोरात आपले पल फडफडवले समुद्राचे सार पाणी दूर हटले आणि तळाशी असलेला नागलोक स्पष्ट दिसू लागला. श्रीकृष्णाने आपला पांचजन्म कुंकुळा आणि वरुणाच्या महालावर आक्रमण केले.

दुसऱ्याच क्षणी वृंखलाद करीत सदुसष्ट रथां बर स्वार होऊन वरुणाची सेना कृष्णावर चालून आली. श्रीकृष्णाने त्यांच्याशी दारुण युद्ध केले. बलराम व प्रद्युम्नाने ही क्षिरीरीं या युद्धात भाग घेतला. गरडाने त्यांना मदत केली. या सगळ्या नराकाने पाहून वरुणाची सेना युद्धभूमी सोडून पळून गेली.

श्रीकृष्णाच्या आक्रमणावर क्रुड होऊन स्वतः वरुण लढण्यासाठी रणांगणावर आला. या महासधामात श्रीकृष्णाने आपल्या

देवतावाचा उपयोग केला. भमभीत होऊन वरुण तहू करायला तयार झाला.

श्रीकृष्णाने आपली अट सांगितली: "तु मला शरण झालास, एवढ्यावर मी सतुष्ट नाही. बाणासुराच्या मायी तुझ्याचवळ आहेत, त्यांना माझ्या ताब्यात देऊन टाक."

"आपण कृपा करून मायेची भगणी करू नका. बाणासुराने या मायी जेव्हा मला दिल्या, तेव्हा मी त्यांना बचवून दिलं होतं की जिवंत जीव असेपर्यंत मी लढत राहीन, पण आपल्या माये दुसऱ्या कोणाला दंगार नाही. मी खरी गोष्ट आपणाने सांगितली आपण योग्य वाटेकडे कराने" वरुणाने आपली अडचण सांगितली.

मग श्रीकृष्णांनी मायेची आज्ञा सोडली आणि आपले दिव्य अस्त्र मागे घेतले. यानंतर वरुणाने श्रीकृष्णाचे कथाबोम्ब स्वागत केले आणि त्यांना आपल्या लोकांकडे रवाना केले.

वरुणाचा निरोप घेऊन श्रीकृष्ण, बलराम प्रद्युम्न आणि अनिरुद्ध गव्हावर आरुढ

होऊन आपल्या नगरात पोचले. ते विजय-सूचक पाचजण्य मुक्कला हा नाव ऐकून सर्व प्रमुख यादव सडकी आपल्या विशाल दलांसह श्रीकृष्णाचे स्वागत करण्यासाठी आले. तोपर्यंत श्रीकृष्ण नगराच्या बाहेरील उद्यानात विहार करीत राहिले. त्यांच्या बरीबर इंद्र वरेंदे देव पण होते. यादवांनी श्रीकृष्णाला रक्षा कर बसवून मोठ्या वैभवापूर्वक नगरात आणले. जिवयों होऊन आलेल्या श्रीकृष्णाबाबतची वार्ता ऐकून सर्व नागरिक राजमागण्या दुर्गा रसे राहिले. शोणपुरात आत्तेवर श्रीकृष्णाने घिळविलेला विजय, शिवजींना निर्बल बनविलेले बाणासुराचे हात कापून त्याला शिवदान देऊन सोडून देणे इत्यादींची ते चर्चा करीत होते. त्यांची ही चर्चा ऐकून श्रीकृष्णांना खूप वानव झाला.

सारे नगर विविध प्रकारे सुसज्जित करण्यात आले होते. नगरात प्रवेश करताच श्रीकृष्ण आपल्या प्रहारात गले. उषा ति अनिरुद्ध पण आपल्या भवनाकडे गले.

वल्लभ आणि वनदेवी

एका गावात एक बल्लभ नावाचा लाकूड तोड्या खातावर कुन्हाड ठाकून तो जंगलात जायला निघाला. त्याचा बायको त्याला म्हणाली—“बरं का हो, उषा आपल्या आपल्या मुलीचा वाढदिवस आहे. रोजच्या पेक्षा थोडी वास्त लाकडं सोडा आणि ती विकून थोडे वास्त पैसे माठीला बांधून या.” बल्लभन हाकाराची भन हलवली आणि जंगलाचा रस्ता धरला. दुर्जेन कुपार पर्यंत जंगलात खूप भटकून ही रोजच्या सारखी वाळलली लाकडं काढीं त्याला मिळू शकली नाहीत. संध्याकाळ झाला आनी तो मनातल्या मनात चिडला आणि जवळच्या एका हिरव्या गार झाडावर आपली कुन्हाड चालवायला तयार झाला.

त्याच वेळीं एकाएकी वनदेवी तिथं

बिचारले. वेढा, मोटा बांबू या जंगला-तल्या एकल्या एक चन्दनाच्या झाडाचा मू तोडायला निघाला आहेस! दुसरे एकाच मुळक झाड नाही का दिसत तुला तोडायला?”

बल्लभन वनदेवीला आपली अडचण सांगितली. आपल्या मुलीच्या वाढदिवसासाठी पोपट खरेदी करण्याची योजना हो सांगितली. वनदेवीने थारला एक बोलणारा पोपट बिल्ला.

बल्लभन शंकेखोरपण पोपटाकडे पहात वनदेवीला बिचारलं—“तर काय हा पोपट करबच बोळतो काय?”

पोपट बोळू लागला—“वनदेवीन सांगितल्या बरं ही शंका घेतलीस तर तुझे डोळे फुटून जातील, समजलं?”

खरोखरीच बोलणाऱ्या पोपटाचा पाहून बल्लभला खूपच आनंद झाला. त्याला

वेळूच तो घरी आला. त्यावेळी मुलगी खेळण्यातल्या पोपटासाठी आईचवळ हट्ट करीत बसली होती.

"चांगली मूल असा हट्ट करीत नाहीत. बाता मी आलो आहे न? माता आपण होच मिळून खेळू ह!" बल्लभच्या हातातील पोपट मुलीला समजाऊ लागला.

बोलणारा पोपट पाहून बल्लभची बायको आणि मुलगी यांना खूपच आश्चर्य वाटले. बोलचाच वेळाला बल्लभची बायको नि पोपटाने मुलीला छान छान गोष्टी ऐकवल्या, राजा पोपटाना बल्लभच्या मुलीने पोपटाला आपल्या कुशीत बसले.

सारी हकीगत ऐकून बल्लभची बायको, आपल्या नवऱ्याला म्हणाली—"वनदेवीच्या कुपेमुळे बाता तुम्हाला लाकडं होडण्याचं कष्टाचं काम करायची जरूर नाही. या पोपटाला घेऊन तुम्ही एकाचा चौकात जाऊन उभं रहा. ज्यांना पोपटाशी बोलायची इच्छा असेल, त्यांच्याकडून एकेक रूपया वसूल करा. बस, पैसाच पैसा वेईल आपल्या हाती!"

वनदेवीने दिलेल्या पोपटाच्या मदतीने पैसे मिळवणं बल्लभला बिलकुल-पसंत नव्हतं. तरी पण नांदवोर बायकोच्या भीतीने त्याने ते मान्य केले.

कुसऱ्या दिवशी बल्लभच्या मुलीने पोपटा बरोबर खेळायचा हट्ट घरला. पण बल्लभच्या बायकोने तिला एका जोलीत बोंडून ठेवले आणि पोपट बल्लभच्या हाती दिला.

थोड्याच वेळाला बोलणारा पोपटाची माती बाबभर पसरली. लोक बल्लभच्या अवती-भवती जमा झाले त्याच वेळी बिकारीच्या गैरेला राजा राजधानीच्या मार्गावर तिथं येऊन पोचला.

गर्ह झालेली पाहून राजाने आपल्या शिपावांना पाहून थारथार सांनिध्य की एवढी गर्दी जमण्याचं कारण काय आहे? शिपावांनी घेऊन राजाला बोलणारा पोपटाची माती सांगितली.

हो मातमी कळल्यावर राजाला राग आला. त्याने आपल्या सेवकांना आज्ञा दिली—"असल्या अद्भुत पोपटाला मला भेट म्हणून न देता, स्वतः जवळ ठवण्याची हिम्मत करणारा तर द्रुष्ट कोण आहे? त्याला सहा बाबकाचे फटकारे मारा नि पोपटाला माझ्याकडे घेऊन या!"

राजाच्या वज्रनुसार सेवकांनी बल्लभला सहा बाबकाचे फटकारे मारले आणि ते पोपटाला राजाकडे घेऊन गेले.

बल्लभ कसा तरी रडत खडत आपल्या घरी पोचला. त्याची तब्येत बरी नव्हत्या. चांगलं दोन आठवले लागले. त्यानंतर एक दिवशी बायकोने नवऱ्याच्या हाती कुन्हाड दिली, आणि त्याची हिम्मत वाढवीत बोलला.

म्हणाली—"आहो, भिण्याचं काय कारण आहे? तुम्ही जंगलात जा आणि वनदेवीला भेट तोडायचं नाटक करा. त्या वनदेवीची भरपूर कृपा आपल्यावर आहेच. वनदेवी तुमच्या पुढं प्रत्यक्ष हजर झाली की तिला सांगा—आज माझ्या बायकोचा वाढदिवस आहे. सात लड्यांचा चंद्रहार मला पाहिजे."

बल्लभ आपल्या बायकोला फार भीत असे म्हणून तिच्या सूचनेला विरोध करणे त्याला शक्य नव्हते. अनिच्छेनं जंगलात गेला आणि वनदेवीच्या साडावर मारण्यासाठी त्याने आपली कुन्हाड डबडली त्याच क्षणी वनदेवी तेथे अवतीर्ण झाली. बायकोनं सांगितल्या प्रमाणं बल्लभ वनदेवीशी बोलला.

वनदेवीने हनेत हात फिरवला आणि चम-चम चमकणारा एक सात लक्ष्यांचा चन्द्रहार मागवून वल्लभच्या हाती विला. वल्लभच्या बायकोला हार पाहून फार आनन्द झाला. तिने लगेच तो गळ्यात घातला आणि शेजार-पाजारच्या घरी जाऊन त्याचे प्रदर्शन करून आली.

एका चोराला ही बातमी समजली. मध्य-रात्रीच्या वेळी तो वल्लभच्या घरात घुसला. त्याने वल्लभच्या बायकोच्या गळ्यातला हार हिसकावून घेतला आणि तो पळून गेला. बायकोच्या गळ्याला जखम झाली. विचारी रात्रबर रडत-कण्हूत राहिली.

सकाळ होताच वल्लभची बायको आपल्या नवऱ्याला म्हणाली-“बरे का? बोलणारा पोपट मि चन्द्रहार आपल्याला घाजिचे दिसत नाहीत. जर थोड्याच काळात आपल्याला श्रीमंत व्हायचं असेल, तर एक उपाय आहे. तुम्ही आणि वनदेवी-कुठं जाऊन तिला सांगा की आज तुमच्याच वाढदिवस आहे. तिला म्हणा-“आज पासून मी एक नवा व्यापार करणार आहे, मला त्यासाठी एक पोत भर सुवर्ण-मुद्रा पाहिजेत!” हे वन घेऊन आपण-शहरात जाऊ. एक छाल घर बांधू आणि व्यापार करू, आता मी या झोपडीत एक दिवस भर सुखा राहू शकणार नाही.”

वल्लभ जंगलात गेला आणि बायकोने सांगितल्या प्रमाणे वनदेवीला बिनंती केली. वनदेवीने झाडाच्या दिखीने हात हलवला आणि झाडाच्या फांदी गदगदा हलू लागल्या, नि सुवर्णमुद्रांनी भरलेलं एक पोत खाली पडलं. नोंठपा मुश्किलीच हे पोत पाठीवर टाकून वल्लभ बराचवे निघाला. रस्त्यात राजाचे दोन सेवक त्याला भेटले. त्यांना पाहून तो भाबरचांच.

त्याला बाबरलेला पाहून राजसेवकांना जबरबस्त शंका झाली, नि बरवाऊन त्यांनी विचारलं-“बरे, सांग या पोत्यात काय भरलेलं आहे ते?”

वल्लभचा धरमस झाला. म्हणाला-“पोत्यात रिठे भरलेले आहेत, रिठे!”

राजाच्या सेवकांनी पोत उघडून पाहिलं तर त्यांत चम-चम चमकणाऱ्या सुवर्ण-मुद्रा! त्यांना वाटलं हा कोणी भयंकर डाकू आहे. खेपतच ते त्याला राबराबडे घेऊन गेले.

राजाने वल्लभचं म्हणणं कळिच न ऐकता आपला विचार सांगितला-“एका डाकूच्या म्हणण्यावर विश्वास ठेवण्या इतका मी काय मूर्ख आहे? एका तडाक्यात तू पोत भर स्वर्ण-मुद्रा लुटल्यास, कुशाळ डाकू-दिसतो आहेस की! काहीं असो, तुझ्यामुळे माझा खजिना तर भरला! तुला कार कवक शिक्षा देत नाही. वरून म्हणून राजाने त्याच्या चाबकाचे दहा फटकारे आणि दोन महिन्यांच्या तुरुंगवासाची शिक्षा सुनावली.

आपली शिक्षा भोगून झाल्यावर वल्लभ घरी परत आला. त्याच्या बायकोने गळलेली कुन्हाड त्याच्या हातात देऊन

सांगितलं-“एका, मी काय सांगते ते नीट कान उघडे ठेऊन ऐका. समजलं?”

बाता वल्लभ जंगलात तर गेला, पण चन्द्रनाच्या झाडा खवळ सुट्टा गेला नाही. दुसऱ्याच बाजूला जाऊन चांगली वाळलेली लाकडं कापली आणि बाजारात जाऊन विकली. ते गैसे खर्च करून त्याने बरासाठी आवश्यक सामान नि सेळावला पोपट खरेदी केला.

वल्लभची बायको घरी त्याची चातका-सारखी वाट पहात होती. वल्लभला पाहून नाराजीने तिने विचारलं-“हा खेळण्या-तला पोपट कशाळा घेऊन आलात? वनदेवी यानेही काय म्हणाली?”

वल्लभने शांतिपूर्वक उत्तर दिलं-“दोन विवसांपूर्वीच्या वादळात चन्द्रनाचा वृक्ष समूळ लपटून पडला. मला वनदेवी कुठं दिसलीच नाही! जाऊ दे झालं, त्या देवीने आपल्यासाठी जंगलात एवढी वन-संपदा भरून ठेवली आहे, तिच्या मदतीने मेहुंमत करून आपण जीवन जगू या.

औदार्य

दोन हजार वर्षांपूर्वी चीनमध्ये सो-पो-तावू नावाचा एक व्हाताटा रहाण असे. तो मोठा प्रसिद्ध पंडित होता. परंतु त्याच्या पांडित्याबरोबर प्रसन्न होऊन त्याला मदत देणारा बाता कोणीही नसल्यामुळे तो दारिद्र्यात विचत राहिला होता.

तेथून दूर असणाऱ्या चू राज्याचा राजाही चांगल्या विख्यात पंडित होता. लोकांमध्ये असा समज होता, की हा राजा पंडितां-बद्दल आदर बाळगतो आणि त्यांना आश्रय देऊन वाढून, वस्तु व धन वा रूपात खूप मदत करतो. त्याच आपल्याजवळची थोडी लोकरीची वस्त्रे आणि धन घेऊन पायी-पायीच चू राज्याकडे निघाला.

चू राज्य थेंकले मेल बुर सोवे; त्यातून रस्ता डोंगराळ आगावून होता. वाटेतच थंडीचा मोसम सुरू झाला. बोडे दिवस कोडे तरी विश्रांती घेऊन, मग पुढे

निघण्याच्या विचाराने एका गावात जाऊन तावू तेथील पांग-विवावू-आयी नावाच्या माणसाच्या घरी गेला.

आयीने तावूचे मनापासून स्वागत केले, खूप पाहुणचार केला त्याचा. तावू एक विद्वान माणूस आहे हे कळल्यावर तर आयी आंगलीच खुश झाला. परंतु स्वतः आगीही कोणी सामान्य माणूस नव्हता. त्याच्याजवळ असणारे ग्रंथ पाहून तावूही समजून चुकला, कि हा तर आपल्यापेक्षाही अनेक पटीने श्रेष्ठ विद्वान आहे.

“मी ऐकलय की चू देशचा राजा विद्वानांचा खूप सत्कार वगैरे करतो. मी त्याच्याच दर्शनासाठी जात आहे. तू पण का नाही येत माझा बरोबर?” तावूने आयीला विचारले. आयीने त्याला संमति दिली आणि बडीचे कपडे व धन बरोबर घेऊन निघाला.

बोवपा विनशाच्या प्रनासानंतर एका-एकी वफाचे वाक्य सुरू झाले. ते दोघेही लिंगांग पर्वतातील त्या वाक्यात प्रचलले. आणखी चार दिवसांतच ते चू राज्यात पोचू शकले असते; पण बाता त्या अर्थेकर वाक्यातून एक पाऊलही पुढे जाणे अशक्य झाले. विशेषतः बुद्ध तावूची परिस्थिती फारच दयनीय झाली होती. तो बायीला म्हणाला—“बेटा, माझा बंधूद जवळ आला आहे. काही ही केले तरी मी काही जाता 'चू'ला पोचू शकणार नाही. पण माझेही लोकरीचे कपडे व घेतलेस तर तू तरी निदान आपला प्रवास पुढे चालू ठेवून चू राजाला भेटू शकशील. मी माझे लोकरीचे कपडे तुला देऊन टाकत आहे; ते तू घे.”

पण आयी तावूने म्हणून कबूल करावयाला सुळीच तयार नव्हता. त्याने स्पष्ट सांगितले—“जायचं तर बोध बरोबरच जाऊ; नाहीतर थंडीत कुडकुडून दोघेही मरून जाऊ. पण तुमचे कपडे घेऊन तुमच्या मृत्यूचं कारण वनायला मी कधीही तयार होणार नाही.”

“अरे तू अजून तरुण आहेस बेटा; मी तर मध्यायला टेकलेला म्हापारा आहे. चू देशचा राजा माझा सत्कार करो, न करो; मला दोन्हीही सारखेच. आणि वाचिवाच तू तर माझ्यापेक्षाही अवदी पोचलेला असा प्रगाढ पंडित आहेस.” अशा प्रकारे तावूने कितीही समजावले तरी आयीने त्याची सूचना मानलीच नाही.

शेवटी बर्फापासून आपलें रक्षण करण्या-
साठी दोघं एका गृहेत बिरले.

तावूने मुचवले—“कुठे पोटी सुकी लाकडं
मिळाली तर कोकोटी तरी करू या.” आधी
लावडतोब लाकडं शोषायला गृहेबाहेर पडला.
पण आधी परत घेण्यापूर्वीच आपलें
लोकरीचे कपडे गृहेतच सोडून तावू बाहेर
पडला; अन् एका बर्फाच्या सड्यात त्याने
उडी मारली.

आधीने थोड्या वेळाने परत येऊन
पाहिले. तो तावू कुठे? त्याचे गरम
कपडे यात्र तिथे पडलेले होते. बाहेर येऊन
आधीने शोधले, तेव्हा बर्फाच्या खड्ड्यात
पडलेले तावूचे गरीर त्याला सापडले!

आपल्यासाठी प्राण देणाऱ्या तावूचे
ओदर पाहून आधीला रडू कोसळले. नंतर
तावूचे प्रेत गृहेत नीट सुरक्षित ठेवून,
त्याचेही गरम कपडे आपल्या कपड्यांवरून
घातून आधी चू देशात पोचला.

‘चू’ ना राजा आधीच्या पांडिरावावर
अविश्रम प्रयत्न झाला. त्याला आपला

‘बरबारी कवि’ म्हणून मान्यता देऊन राजाने
सुपळा वस्तू, वस्त्र व सन दिले.

पण राजाकडून हे सर्व मानमरातब
ग्रहण करताना आधीच्या डोळ्यातले जख्म
माहून राजाने कारण विचारले. “प्रभू,
आपण माझ्या पांडित्याचा अशा प्रकारे
सत्कार करत आहात, पण तावूच्या
ओदरधांगुळे माझ्या या पांडिरावाचा काय
पाड?” आधी बोलला.

तावूच्या त्यागाची हकीकत आधीच्या
तोंडून ऐकून राजा आश्चर्यचकित झाला.
नंतर राजा स्वतःच आधीला बरोबर
येऊन त्या गृहेपर्यंत गेला. तावूच्या
सनाचे त्याने नैसर्गिकरूपेने वस्त्र केले;
त्याची अंत्योष्टिक्रिया पूर्ण करून तेथे
समाधीही बांधली.

दरवर्षी आधी तेथे जाऊन समाधीला
आपल्या जख्मी स्नान घालीत असे.
यानंतर बीनच्या कवि व पंडितांना
‘तावूची समाधी’ हे एक ओठे तीर्थस्थान
बनून राहिले.

कण्टांचे फळ

रामनगर तावूच्या पावातीस राहिल्यासी
कृष्णचंद आणि दिलीपचंद या
दोघांनी मिळून एक मळा सरीरला.

कृष्णचंदला मळबाचे काय विककुळ
येत नसे. तो नेहमी देवाची ध्यात-वारणा,
जवन-पूजन वगैरेत मग्न असे.

दिलीपचंद मात्र बागकामात चांगलाच
तरबेज होता. गवत काढणे, रोपणा अळी
करणे, पाणी देणे—अशाच कामात त्याचा
विवसाचा सारा वेळ निघून जात असे.

त्या वर्षी बळघात खूप फळे आली; अन्
ती विकून चांगली बली मोठी रक्कमही
हाती आली. आता या पैसांनी वाटणी
कशी करावी हा त्यांच्यासमोर मोठा
प्रश्न उभा राहिला. पैसे सारखे-सारखे
वाटून ध्यायला दोघेही तयार नव्हते.

“मी राखविलस कडक संहत केली,
त्यामुळे चांगली फळे आली. तेव्हा मला

यातला अधिक वाटा मिळायला पाहिजे.”
दिलीपचंदने आपली कंफियत मांडली.

पण उलट “मी जगदी निश्चल मावाने
ईश्वराची आराधना केली. त्याची पुण्याई
म्हणूनच भरपूर पैसा हाती आला; तेव्हा
मोठा वाटा मलाच मिळाला पाहिजे.”
असा आग्रह कृष्णचंदने करला.

दोघांच्यात काही वेळ वाद-विवाद
झाला अन् जखेर धांडणाचा निवाडा करून
वेण्यासाठी दोघे गावपाटळ्याकडे गेले.

पाटळाने दोघांचे म्हणणे ऐकून घेऊन
त्यांना म्हटले—“ऐका, मी तुम्हा दोघांना
एक लहानसं काम सांगतो. आज रात्रीच
दोघांनीही ते काम पूर्ण करून उद्या सकाळी
येऊन मला भेटा. तेव्हाच मी आपला
निर्णय तुम्हाला सांगित.”

नंतर पाटळाने दोघांना दोन-दोन
पोती भात दिले आणि म्हटले—“हे

सडून त्याचे तांदूळ करून माझ्याकडे घेऊन या."

भाताची पोती घेऊन कुण्णचन्द व दिलीपचन्द आपल्या घरी निघून गेले.

पण कुण्णचन्दने भात सडायचा जबाबी प्रयत्न केला नाही. ती जबाबदारी देवावर सोपवून घोडा वेळ घ्याय वगैरे करून तो सोपून गेला.

दिलीपचन्द यांचे राजभर जागून तांदूळ सडव राहिला अन् एका पोत्याने तो तांदूळ करू शकला.

मध्यरात्रीच्या वेळी पाटलाने दोघांच्याही घरावरून फेरी मारली होती. कुण्णचन्दच्या घरातून कसलाही आवाज आला नाही, पण दिलीपचन्दच्या घरातून यात भात सडत असल्याचा आवाज त्याला ऐकू आला.

दुसऱ्या दिवशी कुण्णचन्द व दिलीपचन्द दोघेही आपापली पोती घेऊन पाटलाकडे पोचले. पाटलाने कुण्णचन्दची दोन्ही पोती उचलून पाहिली, त्यात तांदूळाचा एक सुडा

वाथा नव्हता. त्याला वाटले होते की ईश्वरकृपेने आपोआपच भाताचे तांदूळात रूपान्तर झाले असेल; पण तसे न झालेले पाहून त्याला चांगलेच आश्चर्य वाटले!

दिलीपचन्दच्या दोनपैकी एका पोत्यात तांदूळ होते अन् दुसऱ्यात भात.

"पाहिलंस न! कुण्णचन्द! मेहनत केल्यावाचून फळ मिळत नसतं. तू कष्ट न करता केवळ देवावर विसंमल्लास! कष्ट न करता नुसतं न घसून राहिलंस तर असाच परिणाम होतो! बगीचात जरी प्राप्ती झाली, ती दिलीपचन्दच्या मेहनतीमुळेच झाली. तुही जर त्याच्याबरोबर मेहनत केली असतोस तर प्राप्ती आयली असत झाली असती. थाबुडे शोध मिळून कष्ट करा आणि प्राप्ती अर्धी अर्धी वाटून घ्या! समजलं?" पाटलाने म्हणाला.

यानंतर कुण्णचन्दही दिलीपचन्दच्या बरोबरीने सारी कामे करू लागला अन् मग प्राप्ती वाटून घेतांना त्यांचे कधीही भांडण झाले नाही.

निसर्गातील आश्चर्ये :

सर्वात मोठे बियाणे

जगातले सर्वात मोठे बी 'कोफी बी फेर' हे आहे. ते केवळ वेबलबी डीपाल सापडते. त्याचे वजन ४० पीट (१० किगो) असते.

विचित्र मांजर

चिंता हा जरी भांडाराच्याच परिवारातला जसला तरी तो भांडारासारखी कापची नव्हे. जात कीडून घेऊ शकत नाही; आणि मांजराप्रमाणे लपूच राहून न एकमेव जण घालून धिकारही करू शकत नाही. त्याला पाटलात कसमथ आपले साजज पकडाने साधते.

स्नेहिल पक्षी

आफिर्कीतल एक प्रकारचा शीकर बर्ड नाडक्या यावसाच्या काडघाली सामूहिक-चराप्रमाणे आपले घरटे बनवतो. प्रथम घरटे छत बनवून नंतर खालून श्वेश करता येईल असे अनेक वणे असलेले घरटे तो बनवतो.

